

לקוטי תורה • סוכות • מאמר 1

ושאבתם מים בששון ממעייני הישועה

ושאבתם מים בששון ממעייני הישועה

שלושת השלבים בעבודת בית המקדש בחודש תשרי — האש השמימית שעל המזבח, ניסוך המים בסוכות ושמני עצרת, המכנס את כולם — הם שלושה שלבים באהבה שבלב: אהבה לזהות המתעוררת כתפילה, ביטול שקט הנוכח מקרבה, וההחזקה המתמשכת בביטול הזה באמצעות לימוד תורה.

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק

Likkutei Torah

הפרשה החסידית

likkuteitorah.com/he/likkutei-torah/sukkos/1/

הנקודה

שלושת השלבים בעבודת בית המקדש בחודש תשרי – האש השמימית שעל המזבח, ניסוך המים בסוכות ושמיני עצרת, המכנס את כולם – הם שלושה שלבים באהבה שכלב: אהבה לזהות המתעוררת בתפילה, ביטול שקט הנובע מקרבה, וההחזקה המתמשכת בכיטול הזה באמצעות לימוד תורה.

כל קטע: לשון המאמר, אחר כך התרגום, ואחר כך ביאור קצר תחת קו זהב. המספרים הקטנים בלשון המאמר מפנים להערות שבסוף.

המאמר בקצרה

במשך השנה אכלה אש מן השמים, בדמות אריה, את הקרבנות; בסוכות ניסכו מים על המזבח; וביום השמיני הייתה "עצרת" – כינוס של כל המדרגות הללו. כשאין בית מקדש, על כל אדם למצוא את השלבים הללו בלבו. האש היא האהבה הטבעית של נפש האלקית, המתעוררת בגלוי בתפילה ושורפת את "האש הזרה" של נפש הבהמית, ובעיקר את הדאגה לפרנסה. היא נמשכת למטה באמצעות "האש של הדיוט" – חשבון נפש כן: ההכנעה של ימי היראה, היד הדוחה, היא החרישה והזריעה שמהן צומחת האהבה הגדולה של סוכות, חיבוק היד הימנית. למעלה מן האש נמצאים המים: הביטול של מי שקרוב, כמו בן העומד ליד אביו, שאהבתו נשארת בפנים, כפי שהיא בתפילת שמונה עשרה בלחש. כדי לשמר אותה לאחר התפילה, יש צורך בלימוד תורה, שהוא שמיני עצרת – החזקת המים בפנים. יש לשאוב את המים משני מעיינות נסתרים, משני סוגים של "עפר": נפש שפלה והתורה המלוכשת בעניינים גשמיים.

מבנה

1	אש, מים והיום השמיני	¶11-2
אש המזבח, ניסוך המים של סוכות ושמיני עצרת צריכים להימצא בעבודת ה' הפנימית של כל אדם.		
2	אש התפילה	¶13-4
בלב יש שני מזבחות; האהבה הטבעית המתעוררת בתפילה היא האש השמימית בדמות אריה, השורפת אש זרה, כגון דאגה לפרנסה.		
3	היד השמאלית והיד הימנית	¶15-6
ההכנעה של ימי היראה היא הזריעה שממנה צומחת האהבה הגדולה של סוכות: חיבוק היד הימנית, המתעטר באור מקיף ומתבטא בסוכה.		
4	אש של הדיוט	¶17
חשבון הנפש והמרירות שהוא מעורר הם אש של הדיוט, המכינה לקראת האש שמלמעלה.		
5	מים: אהבת הקרבה	¶18-10
ניסוך המים הוא ביטול – אהבה נסתרת של מי שעומד קרוב למלך, המתבטאת בתפילת שמונה עשרה בלחש; אולם היא דועכת לאחר התפילה.		
6	שמיני עצרת: החזקת המים בפנים	¶11-12
לימוד תורה מקבע במשך כל היום את הביטול של תפילת שמונה עשרה; זוהי העצרת של היום השמיני, ששורשה בכינה, בלב.		

המים נשאבים משני מקורות נסתרים: הנפש השפלה והתורה, שני סוגים של "עפר" המקבילים לאבא ואמא.

מושגים

האש שמלמעלהאש של מעלה

האש השמימית שאכלה את הקרבנות, בדמות אריה; בנפש, האהבה הטבעית לה' הבוררת בגלוי בתפילה.

אש זרהאש זרה

כל תשוקה שאינה מופנית לה', ובה גם דאגה חרדה לפרנסה, שאש התפילה צריכה לשרוף.

האהבה הטבעיתאהבה הטבעית

אהבת ה' שירשנו מאברהם, המצויה בכל נפש יהודית; הממד החיצוני של הלב.

אהבה גדולהאהבה רבה

האהבה הנעלית של הממד הפנימי של הלב, חיבוק היד הימנית המתגלית בסוכות.

ביטולביטול

התחושה שהאדם אינו תופס מקום לפני ה'; ה"מים" המקררים את האש והופכים אותה לאהבה שקטה ופנימית.

עצרתעצרת

שמיני עצרת מתפרש כהחזקה בפנים: שימור המים של הביטול כשהם ספוגים באדם באמצעות לימוד תורה.

שני סוגי עפרב' בחינות עפר

הנפש השפלה, "כעפר לכל", והתורה המלוכשת בעניינים גשמיים: שני המעיינות הנסתרים של מים חיים.

קטע 1 • 11-2

אש, מים והיום השמיני

1 ושאבתם מים¹ בששון² ממעיני הישועה. כתיב ביום הש"ע תהיה לכם. פ"י כי בכל השנה היו מקריבין

על גבי המזבח פרים ואילים וכבשים ושעירים ואש של

"ושאבתם מים בששון ממעיני הישועה" — "וביום השמיני תהיה לכם עצרת". פירוש הדבר: במשך כל השנה היו מקריבים על המזבח פרים, אילים, כבשים ושעירים, ואש מן

המאמר פותח בפסוק בישעיהו על שאיבת מים ממעינות הישועה, שחכמים קושרים עם המים ששאבו לניסוך המים בחג הסוכות, ומצמיד אליו את הפסוק בתורה על היום השמיני, שמיני עצרת. לאחר מכן הוא מונה את הנעשה על המזבח במשך השנה: קרבנות בעלי חיים שנאכלו באש שירדה מן השמים.

מעלה³ היה יורד על המזבח כדמות אריה רובץ ותאכל אותם ובחג הסוכות היו מנסכים מים על גבי

המזבח וניסוך המים כל שבעה.^{4,5} אך ביום השמיני עצרת⁶ תהיה לכם לכל הבחינות הללו.⁷

השמים הייתה יורדת על המזבח בדמות אריה רובץ ואוכלת אותם. בחג הסוכות היו מנסכים מים על המזבח, ניסוך המים, במשך כל שבעת הימים; היום השמיני, שמיני עצרת, נקרא כאן "עצרת" — אבל ביום השמיני — "עצרת תהיה לכם" — לכל הבחינות הללו.

בתלמוד מסופר שהאש השמימית שעל המזבח נראתה כאריה רובץ. בחג הסוכות נוספה עבודה נוספת, ניסוך מים על המזבח, במשך כל שבעת הימים; היום השמיני, שמיני עצרת, נקרא כאן "עצרת" — כינוס ושימור של כל מה שהשיגו העבודות הקודמות.

2 וביאור ענין זה כי הנה עכשיו שאין לנו בית המקדש ולא מזבח צריך כל אחד למצוא דברי חפץ בנפשו

ביאור העניין הוא שכעת, כשאין לנו בית מקדש ולא מזבח, על כל אחד למצוא בנפשו "דברי חפץ"

כשאין בית מקדש ומזבח, אומר אדמו"ר הזקן, על כל אדם למצוא בתוכו את משמעותן של העבודות האלה. "דברי חפץ" הוא ביטוי מקהלת לדברים המדברים באמת אל הנפש.

ולהבין איך כל הבחינות עליונות של מעלה הם למטה בעבודת ה' שבלב כל אחד ואחד ובכל דור חייב

אדם

ולהבין כיצד כל המדרגות העליונות שלמעלה נמצאות למטה, בעבודת ה' שבלבו של כל אחד ואחד. ובכל דור חייב אדם

לכל מדרגה בעבודת המקדש שלמעלה יש מקבילה למטה, בעבודת ה' שבלב. הביטוי "בכל דור חייב אדם לראות" מזכיר את ההגדה של פסח.

לראות בנפשו ענין בחינת אש ששורף ומכלה את הקרבנות פרים ואילים וכבשים כו'. ובחינת ניסוך

המים שבחג ובחינת יום השמיני שבו עצרת כל הבחינות הנ"ל.⁸

לראות בנפשו את ענין מדרגת האש השורפת ומכלה את הקרבנות — פרים, אילים, כבשים וכו'; את מדרגת ניסוך המים של החג; ואת מדרגת היום השמיני, שבו נאספות כל המדרגות הנזכרות לעיל.

על כל אדם למצוא בעצמו את שלושת השלבים שבפסקה הראשונה: האש המכלה את הקרבנות, ניסוך המים בחג הסוכות, והיום השמיני המכנס את כולם.

אש התפילה

3 והנה אמרו רז"ל תפלות כנגד תמידין⁹ תקנום והענין כי עבודה שכלב זו תפלה¹⁰ והלב הוא רומז כנגד המזבח¹¹ וכשם שהיו ב' מזבחות פנימי וחיצון כך יש בלב ב' בחי¹² חיצוניות הלב ופנימיות הלב כנודע והנה אמרו חז"ל: "תפילות כנגד תמידין תקנום". העניין הוא ש"עבודה שכלב — זו תפילה", והלב רומז למזבח. וכשם שהיו שני מזבחות, פנימי וחיצון, כך יש בלב שתי בחינות: החיצונית שכלב והפנימיות שכלב, כידוע.

התלמוד מלמד שהתפילות תוקנו כנגד קרבנות התמיד, ושתפילה היא "עבודת הלב". לכן הלב הוא המזבח; וכשם שבמקדש היה מזבח חיצון לקרבנות בעלי חיים ומזבח זהב פנימי לקטורת, כך יש בלב ממד חיצוני וממד פנימי.

(וכמ"ש בזח"ג פ' צו ד"ל ע"ב¹³ דמזבח הפנימי נק' קול דממה דקה¹⁴ שהוא בחי קלא פנימאה ונקרא ג"כ מזבח הזהב והיא בחי אהבה רבה שמבחינת כמעלת הזהב על הכסף כו' וע' מזה ג"כ בזח"ג פרשה בהעלותך דקנ"א ע"ב ובפרדס בעה"כ ערך מזבח.¹⁵)

ככתוב בזהר חלק ג, פרשת צו, דף ל ע"ב, שהמזבח הפנימי נקרא "קול דממה דקה", שהיא בחינת קול פנימי; הוא נקרא גם מזבח הזהב, והוא בחינת אהבה רבה, שהיא בבחינה [העולה על האחרת] כפי שהזהב עולה על הכסף וכו'. ראו על כך גם בזהר (חלק ג, פרשת בהעלותך, דף קנא ע"ב, ובפרדס, ערכי הכינויים, בערך "מזבח").

הזהר מכנה את המזבח הפנימי "קול דממה דקה", קול פנימי שאינו נשמע בחוץ, וכן "מזבח הזהב". הוא מסמל אהבה רבה, העולה על האהבה הטבעית החיצונית כפי שהזהב עולה על הכסף. (המילים "שהיא בבחינה" עומדות כנראה במקום "שהיא במדרגת", אי-סדירות טקסטואלית קלה.)

ויוכן עוד ענין ב' בחי אלו ממ"ש בד"ה שיר השירים בענין ב' בחי כלה ע"ש וזהו עצמו ענין ב' בחי מזבח הנ"ל), וכשם שהיו מקריבין על מזבח החיצון כל הקרבנות פרים ואילים וכבשים כו'.¹⁶

עניין שתי המדרגות הללו יתבאר עוד על פי הכתוב במאמר המתחיל "שיר השירים", בעניין שתי בחינות של "כלה"; עיינו שם. וזהו עצמו עניין שתי בחינות המזבח הנזכרות לעיל. וכשם שהיו מקריבים על המזבח החיצון את כל הקרבנות — פרים, אילים, כבשים וכו',

המאמר "שיר השירים" מסביר שלמילה "כלה" שתי משמעויות; הראשונה קשורה ל"כליון", כמיהה המכלה את האדם. שתי המשמעויות האלה מקבילות לשני המזבחות. כעת חוזר המאמר למזבח החיצון, שעליו הוקרכו כל הקרבנות מן החי.

כך צריך כל אחד בתפלתו לעורר את האהבה הטבעית שבלבו שהוא בחינת חיצוניות שכלב בלבד שתתלהט כרשפי אש בהתגלות הלב והוא בחינת אש של מעלה שיורד בדמות אריה לשרוף הקרבנות (וע"ש פרשה צו)

כך על כל אדם לעורר בתפלתו את האהבה הטבעית שבלבו, שהיא רק בחינת החיצוניות שכלב, עד שתתלהט כרשפי אש בגילוי הלב. וזו בחינת האש מן השמים היורדת בדמות אריה לשרוף את הקרבנות (ראו שם, פרשת צו)

בתפילה על האדם לעורר את האהבה הטבעית לה' שיש בכל יהודי, השייכת לחיצוניות הלב, עד שהיא בוערת בגילוי כאש. אהבה גלויה ולוהטת זו היא המקבילה הפנימית לאש השמימית שירדה בדמות אריה ואכלה את הקרבנות.

(דל"ב ע"ב ודל"ג א') ע"פ ותצא אש דא אוריאל¹⁷ ובפי' הרמ"ז שם. ובדף כ"ז כתב דאוריאל גימטריא אברהם.¹⁸

על פי "ותצא אש" — "דא אוריאל", וכן בפירוש הרמ"ז שם. ובדף כז הוא כותב שאוריאל בגימטריה, (דפים לב ע"ב ולג ע"א) אברהם.

הזוהר מזהה את האש שיצאה מלפני ה' עם המלאך אוריאל, והרמ"ז (רבי משה זכות) מפרש זאת. אוריאל (1+6+200+10+1+30) ואברהם (1+2+200+5+40). שווים שניהם 248.

ונודע דאהבה הטבעית שבנפש האלקית היא ירושה לנו מבחי' חסד לאברהם,¹⁹ ועד"ז נתבאר כאן שבחי' התעוררות גילוי אהבה הטבעית זהו בחי' אש שלמעלה.

וידוע שהאהבה הטבעית שבנפש האלקית היא ירושה לנו מבחינת "חסד לאברהם". ועל דרך זו מבואר כאן שהתעוררות וגילוי האהבה הטבעית הם בחינת אש שלמעלה.

האהבה הטבעית של הנפש האלקית עוברת בירושה מאברהם, איש החסד. לכן הגימטריה של אוריאל ואברהם תומכת בדברי המאמר: האש שלמעלה היא האהבה הטבעית כשהיא מתגלה.

ועי' עוד בזהר בראשית (ד"ו ע"ב)²⁰ ובפי' הרמ"ז שם דכחי' אריה בגימ' רי"ו והוא מבחי' רוחא דשבק בה ע"ש

ראו עוד בזהר בראשית (דף ו ע"ב) ובפירוש הרמ"ז שם, שמדרגת "אריה" עולה בגימטריה 216 והיא מבחינת "רוחא דשבק בה". עיינו שם.

הזוהר עוסק באריה האוכל את הקרבנות, והרמ"ז מציין ש"אריה" (1+200+10+5) עולה בגימטריה 216. הדבר נובע מ"רוחא דשבק בה" — הרוח שהותיר בה בעלה, דימוי זוהרי לרושם רוחני שנותר.

וגם עדי"ז יובן שייכות בחי' זו לאהבה הטבעית, והוא ע"פ מ"ש במ"א בד"ה וילקט יוסף^{21,22} בפרשה ויגש בענין הספיחים שזהו כענין רוחא דשביק בה כו'

ועל דרך זו יובן גם הקשר של מדרגה זו לאהבה הטבעית. הדבר מבוסס על הכתוב במקום אחר, במאמר המתחיל "וילקט יוסף" שבפרשת ויגש, בענין הספיחים, שהם כעין "רוחא דשביק בה" וכו'.

המאמר "וילקט יוסף" בתורה אור מסביר את הספיחים — גידולים העולים מאליהם מזריעה קודמת — כרושם מאותו סוג. גם האהבה הטבעית היא ירושה שהושארה בנפש, וזה מסביר את הקשר שלה לאריה.

ועמ"ש מענין אהבה הטבעית בד"ה לבאר ענין יוהכ"פ ועמ"ש מענין אריה בד"ה ואריה כבקר²³ יאכל תבן,

ראו מה שנכתב בענין האהבה הטבעית במאמר המתחיל "לבאר ענין יום הכיפורים", ומה שנכתב בענין האריה במאמר המתחיל "ואריה כבקר יאכל תבן".

נזכרים כאן שני מאמרים נוספים: אחד על יום הכיפורים העוסק באהבה הטבעית, ואחד על הפסוק "ואריה כבקר יאכל תבן" העוסק בדימוי האריה.

והוא ע"ד מ"ש אחרי ה' ילכו כאריה ישאג²⁴ שהיא אהבה המתלהבת ומתלהטת בלב האדם בזכרו את ה' שאינו רוצה להיות נפרד ח"ו.²⁵

וזה על דרך הכתוב "אחרי ה' ילכו, כאריה ישאג": זוהי אהבה המתלהבת ובווערת בלב האדם כשהוא נזכר בה', מפני שאינו רוצה להיפרד ממנו, חס ושלום.

פסוק בהושע מתאר את ה' שואג כאריה ואת העם ההולך אחריו. המאמר דורש זאת על האהבה הבווערת בלב האדם כשהוא נזכר בה', אהבה שתוכנה כולו הוא סירוב להיפרד ממנו.

4 וכתוב כי ה' אלקיך אש אוכלה הו א אש אוכלה אש²⁶ ששורף ומכלה את כל האישים אשר לא לה' המה הנקרא בשם אש זרה²⁷ ולא להיות האש כ"א לה' לבדו.

וכתוב: "כי ה' אלקיך אש אוכלה הוא". הוא אש אוכלה — אש השורפת ומכלה את כל האישים שאינם לה', הנקראים "אש זרה", כדי שהאש תהיה לה' לבדו ולא לשום דבר אחר.

ה' נקרא "אש אוכלה": אש האהבה אליו שורפת כל אש אחרת באדם, כל תשוקה שאינה מכוונת לה', המכונה "אש זרה" על שם האש שלא נצטוו עליה נדב ואביהוא. המטרה היא שכל אש האדם תהיה לה' לבדו.

ולכן אמרו רז"ל שאסור לאכול קודם התפלה^{28,29} כי מאחר שהוא רוצה לאכול איזה דבר כמו לחם גשמי מוכרח הוא להיות במעלה הגבוהה ויתירה מן

ולכן אמרו רז"ל שאסור לאכול לפני התפלה. שהרי מאחר שהוא רוצה לאכול דבר כלשהו, כגון לחם גשמי, הוא חייב להיות במדרגה גבוהה ונעלה מן

ההלכה אוסרת לאכול לפני תפילת שחרית. אדמו"ר חזקן מסביר מדוע: כדי לאכול דבר כראוי, על האדם לעמוד מעליו

הלחם שמצד מעלתו היתירה עליו ראוי לשלוט בו ולאכול ממנו וכיון שהוא קודם התפלה שעדיין לא ביער ושרף את המותרות שלו באש של מעלה

הלחם, כדי שמכוח מעלתו עליו יהיה ראוי לשלוט בו ולאכול ממנו. אך מכיוון שזה לפני התפילה, ועדיין לא ביער ושרף את המותרות שלו באש שלמעלה,

מי שעומד מעל מזונו ראוי למשול בו ולאכול. אבל לפני התפילה הוא עדיין לא שרף את תשוקותיו המיותרות באש האהבה שהתפילה מעוררת.

והרי הוא מקושר בדאגת הפרנסה הרי הוא מקושר למטה ונופל במדרגות שאר ענינים גשמיים הרי הוא שוה במדרגה אל הלחם אשר הוא אוכל ואין ראוי לשלוט בו ולאכול ממנו

והוא קשור בדאגה לפרנסה, הרי הוא קשור למטה ושוקע במדרגות של עניינים גשמיים אחרים; הוא נמצא אז במדרגה שווה ללחם שהוא אוכל, ואינו ראוי למשול בו ולאכול ממנו.

כשהוא כבול בדאגה לפרנסה, הוא קשור לעולם התחתון ושוקע במדרגת הדברים הגשמיים שסביבו. הוא אינו נעלה מן הלחם, ולכן אינו ראוי לאכול.

(ועמ"ש מזה בד"ה כה תברכו בפ' נשא), וזהו עבודת האדם בתפלה לשרוף דאגת הפרנסה³⁰ וכמו שהיו מקריבין ע"ג המזבח סולת חטים למנחות.

זוהי עבודת האדם בתפילה: לשרוף את דאגת הפרנסה, (ראו מה שנכתב על כך במאמר המתחיל "כה תברכו" בפרשת נשא) כשם שהיו מקריבים על המזבח סולת חטים למנחות.

חלק מעבודת התפילה הוא לשרוף את הדאגה לפרנסה, המקבילה הפנימית לסולת הדקה של מנחת הסולת, חומר הגלם של הלחם, שנשרפה על המזבח.

ולא ענין הפרנסה עצמה כי היא³¹ צריכה והכתוב משבח ואומר יגיע כפיך כי תאכל³² אשריך וגו'.
לא את ענין הפרנסה עצמו, שהרי היא נחוצה, והכתוב משבח אותה ואומר: "יגיע כפיך כי תאכל, אשריך" וכו'.

אדמו"ר הזקן מבהיר: אין שורפים את העבודה לפרנסה, שהיא נחוצה, ושספר תהלים משבח אותה ככרחה.

אבל הדאגה שאדם מיצר ודואג על זה הנה הוא מיסוד האש והחמימות שבנפשו הבהמית אשר זהו אש זרה וצריך לשרפה באש של מעלה בתפלה כנ"ל:

אבל הדאגה, כשהאדם מצטער ודואג על כך, נובעת מיסוד האש והחמימות שבנפש הבהמית, וזו אש זרה שיש לשרוף באש שלמעלה שבתפילה, כפי שנתבאר לעיל.

מה שיש לשרוף הוא הדאגה החרדה. היא נובעת מיסוד האש והחום שבנפש הבהמית, "אש זרה" שעל האש שלמעלה בתפילה לכלות.

היד השמאלית והיד הימנית

5 ב והנה אמרו רז"ל אע"פ שאש יורד מלמעלה מן השמים מצוה להביא מן ההדיוט³³ כדי לעשות הכנה לאש של מעלה שתירד ע"י זה.

ב. והנה אמרו חז"ל: "אף על פי שאש יורדת מלמעלה, מן השמים, מצווה להביא [אש] מן ההדיוט", כדי להכין את האש שלמעלה, שתירד באמצעותה.

החלק השני נפתח בדין תלמודי: אף שאש מן השמים ירדה על המזבח, הכוהנים נצטוו להביא גם אש רגילה. האש שמביא האדם היא הכנה המורידה את האש שלמעלה.

ולהבין ענין זה בעבודת ה' הנה הקב"ה נקרא זורע צדקות ומצמיח ישועות.³⁴ וכיאר ענין זה יובן בהקדים מה שכתוב שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקני³⁵ (עמ"ש על פסוק זה בפ' כי תשא)

כדי להבין ענין זה בעבודת ה', הרי הקב"ה נקרא "זורע צדקות ומצמיח ישועות". הדבר יתבאר בהקדמת הכתוב "שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקני" (ראו מה שנכתב על פסוק זה בפרשת כי תשא).

כדי להבין מה משמעות הדבר בעבודת האדם, אדמו"ר הזקן פונה לביטוי מברכות השחר, "זורע צדקות ומצמיח ישועות", ולפסוק משיר השירים על ידה השמאלית וידו הימנית של הדוד.

פ"י וימינו תחבקני שנמשך כל כך בחינות חסד דרועא ימינא^{36,37} וימין מקרבת³⁸ כל ניצוצות וכל נשמות ישראל להיות מיוחדים לה' יחיד ומיוחד לבדו

פירוש "וימינו תחבקני" הוא שמדרגות החסד, "דרועא ימינא", נמשכות בעוצמה רבה, והימין מקרבת את כל הניצוצות ואת כל נשמות ישראל, כדי שיתייחדו עם ה', יחיד ומיוחד לבדו.

בקבלה היד הימנית היא חסד, והתלמוד אומר ש"ימין מקרבת". חיבוק היד הימנית הוא חסד הנמשך בשלמות כזאת, עד שהוא מקרב כל נשמה יהודית ומתאחדת עם ה'.

כדכתיב עם קרובו³⁹ עד שהוא בכחינת חיבוק ממש כאדם המחבק לחבירו שאינו יכול להפרד ממנו ככתוב "עם קרובו" — עד שמדובר בחיבוק ממש, כמו אדם המחבק את חברו ואינו יכול להיפרד ממנו בשום אופן, ספר תהלים מכנה את ישראל "עם קרובו". הקרבה היא חיבוק ממש, שבו אי אפשר להפריד בין השניים.

בשום אופן, וכך למטה נמשך ונתגלה אה"ר לה' לבדו שלא ליפרד ממנו ח"ו (עמ"ש מזה בביאור ע"פ שימני כחותם⁴⁰ בענין רצועות דתליין על לבא).

וכך למטה נמשכת ומתגלה אהבה רבה לה' לבדו, שאינה רוצה להיפרד ממנו, חס ושלום (ראו מה שנכתב על כך בביאור על הפסוק "שימני כחותם", בענין הרצועות התלויות על הלב).

החיבוק שלמעלה משתקף למטה כאהבה רבה: אהבה לה' לבדו שאינה יכולה לשאת פרידה ממנו. המאמר על "שימני כחותם" מסביר זאת באמצעות רצועות התפליין התלויות על הלב.

אך לזכות למעלת ובחינת אהבה רבה זו צ"ל מתחלה בבחי' שמאלו תחת לראשי כי שמאל דוחה.

אך כדי לזכות למדרגה ולמעלה של אהבה רבה זו, צריך תחילה להיות בבחינת "שמאלו תחת לראשי", שכן "שמאל דוחה"

אין מגיעים לאהבה רבה מיד. תחילה באה היד השמאלית "תחת לראשי": מאמר חז"ל "שמאל דוחה", המתבטא כאן בתחושת ריחוק של האדם.

פ"י שדוחה ומשפיל את האדם כאשר ישים אל לבו ויעמיק דעתו ומחשבתו איך שהוא רחוק מה' בתכלית ח"ו וכיוצא באלו הענינים אשר כל זה נמשך מסטרא דשמאלא כנודע

פירוש הדבר הוא שהיא דוחה ומשפילה את האדם, כשהוא שם אל לבו ומעמיק בדעתו ובמחשבתו עד כמה הוא רחוק מה' בתכלית, חס ושלום, וכיוצא בעניינים אלה, שכולם נמשכים מצד שמאל, כידוע

הדחייה של היד השמאלית היא ההכנעה המתעוררת כשהאדם חושב לעומק עד כמה הוא רחוק מה'. מחשבות כאלה באות מ"צד שמאל", צד הגבורה והדין.

ולא שיהיה בחינת שמאל של הקב"ה עצמו הוא הדוחה ח"ו כי לא ידח ממנו נדח⁴¹

אין הכוונה חלילה שבחינת השמאל של הקב"ה עצמו היא הדוחה, שהרי "לא ידח ממנו נדח"

אדמו"ר הזקן מדגיש שה' עצמו לעולם אינו דוחה איש. הכתוב אומר שאין מי שנדחה ממנו ונשאר נדח.

אלא כאשר ישים אל לבו וכו' ונמשך ונשתלשל למטה בבחי' תחת לראשי פ"י כאשר אני נוטל בחינה זו להמשיך למטה תחת לראשי

אלא כשהוא שם זאת אל לבו וכו', הדבר נמשך ומשתלשל למטה בבחינת "תחת לראשי". כלומר, כאשר אני נוטל בחינה זו וממשיך אותה למטה, "תחת לראשי",

הדחייה מתרחשת כשהאדם ממשיך את צד שמאל לתוך עצמו. "תחת לראשי" פירושו שהדבר יורד לעומק מחשבתו.

דהיינו בעומק מחשבתי הרי אני בעצמי הוא הדוחה ומשפיל את עצמי ממדרגתי שהייתי מחזיק עצמי בעיני מתחלה

כלומר לעומק מחשבתי, הרי אני עצמי הדוחה ומשפיל את עצמי ממדרגתי, שבה החזקתי את עצמי בתחילה בעיני עצמי

אם כן, האדם הוא שדוחה את עצמו: הוא מנמיך את עצמו מן המעמד שדימה שיש לו.

(ועמ"ש מזה בד"ה חייב אינש לבסומי בפוריא), וע"ד זה סדרו רז"ל כל הוידיים שביום כפור שמתודים

על נפשם ואומרים סררנו תעבנו וכיוצא בהם שמשפילים את עצמם לפני הקב"ה מאד ואומרים איך

ועל דרך זו סידרו חז"ל את כל הוידיים של יום (ראו מה שנכתב על כך במאמר המתחיל "חייב אינש לבסומי בפוריא") הכיפורים: הם מתוודים על נפשם ואומרים "סררנו, תעבנו" וכיוצא בזה, משפילים את עצמם מאוד לפני הקב"ה ואומרים עד כמה

המאמר "חייב אינש לבסומי בפוריא" עוסק בנושא זה. גם הוידיים ביום הכיפורים בנויים באותה דרך: "סררנו, תעבנו" הן מילים של הכנעה מכוונת לפני ה'

שהם רחוקים מאד ממנו ית' והן הם הדברים המעוררים את האהבה והצמאון להיות אליו ית' תשוקתו. הם רחוקים ממנו יתברך. ואלה הם הדברים עצמם המעוררים את האהבה ואת הצימאון, כך שתשוקתו תהיה אליו יתברך.

תחושת הריחוק מה' היא עצמה המעוררת צימאון ואהבה אליו, כך שכל הכמיהה של האדם מופנית אליו

ובזה יבא ויגיע להיות זוכה לבחינת ומעלת אהבה רבה שבחג הסוכות וזהו זורע צדקות כי

ובכך יבוא ויזכה למדרגה ולמעלה של אהבה רבה שבחג הסוכות. וזהו "זורע צדקות", כי

ההכנעה של הימים הנוראים מובילה לאהבה רבה המתגלית בחג הסוכות. זהו החלק הראשון בביטוי "זורע צדקות", שיוסבר כעת

הנה כנסת ישראל נק' בשם צדקה על שם הפסוק בצדקה תכונני⁴² וגם כללות ישראל למטה⁴³ מלאים מצות צדקה וחסד ובעשיית הוא בבחינת זריעה

הנה כנסת ישראל נקראת בשם צדקה, על שם הפסוק "בצדקה תכונני"; וגם כלל ישראל שלמטה מלאים במצוות צדקה וחסד. ובעשרת ימי תשובה הדבר נמצא במצב של זריעה.

ישראל נקראים "צדקה" על פי הפסוק בישעיהו, והתלמוד אומר שאפילו יהודים פשוטים מלאים במצוות. בעשרת ימי תשובה כל הצדקה הזאת נזרעת כמו זרע.

כי כמו הגרעין שזורעין צריך לזרוע ע"ג עפר שנחרש⁴⁴ היטב משא"כ עפר קשה לא יזרע ולא יצמח בה כלל.

,כי כשם שגרעין שזורעין צריך להיזרע באדמה שנחרשה היטב, ואילו באדמה קשה לא יזרעין והוא אינו מצמיח בה כלל

זרע נקלט רק באדמה שנחרשה ונשברה; קרקע קשה אינה מצמיחה דבר

כך כל המצות צדקה וחסד שישראל עושין ומסגלין כל ימות השנה הנה לא יזרע ולא יצמיח בה כלל

כך כל מצוות הצדקה והחסד שישראל עושים וצוברים במשך כל ימות השנה אינן נזרעות ואינן מצמיחות כלל

.כך גם לגבי צדקה וחסד במשך השנה: מעצמם הם אינם נקלטים ואינם מצמיחים

ולא יעשה פרי למעלה כ"א ע"י בחינת עשיית שמשברין את לבם ודוחין ומשפילין את עצמם כעפר שנחרש בבחינת חרישה דמרפי ארעא

ואינן עושות פרי למעלה, אלא באמצעות עשרת ימי תשובה, שבהם הם שוברים את לבם, דוחים ומשפילים את עצמם כעפר, שנחרש, בבחינת חרישה המרפה את האדמה

הם עושים פרי למעלה רק כשהלב נשבר והאדם נכנע בעשרת ימי תשובה, כאדמה שהחרישה ריככה

(ועמ"ש מזה באריכות סדי"ה האזינו השמים. איך שחרישה זו מתחיל דרך כלל ברי"ה וזהו ענין שברים כו' ושהצמיחה היא חג הסוכות ע"ש).

ראו מה שנכתב על כך בהרחבה בסוף המאמר המתחיל "האזינו השמים": כיצד חרישה זו מתחילה בדרך כלל בראש השנה, (וזהו ענין השברים וכו', ושהצמיחה היא בחג הסוכות; עיינו שם).

המאמר "האזינו השמים" מסביר שהחרישה מתחילה בראש השנה; תקיעות השופר השכורות, המכונות "שברים", שוברות את הלב. הצמיחה מתרחשת בחג הסוכות.

וכן אנו רואים בחוש בעושי צדקה שלא יתן כ"א ע"י שישים את עצמו כעפר משא"כ אם מח

וכך אנו רואים בבירור אצל נותני צדקה: אדם נותן רק כאשר הוא שם את עצמו כעפר; אבל אם הוא חושב

הניסיון היומיומי מוכיח זאת: נתינה אמיתית באה רק ממי שמשים את עצמו כעפר

שב את עצמו ליש ודבר לא יתן כ"א איזה מותרות ממה שיש לו אבל לא יגיעו ועמלו וחיי נפשו ממש.

את עצמו ליש ולדבר, הוא ייתן רק מן המותרות שיש לו, אבל לא את יגיעתו ועמלו ואת חיי נפשו ממש

מי שרואה את עצמו כחשוב נותן רק מן העודף שלו, ולא את פרנסתו שהרוויח בעמל

שלזה צריך לשבר תאוות לבו הנמשכים מגסות רוחו ולהחשיב את עצמו שוה כמו חברו המקבל ממנו

ומאי חזית דדמא דידך סומק טפי⁴⁵ כו'

לשם כך עליו לשבור את תאוות לבו הנובעות מגסות רוחו, ולראות את עצמו שווה לחברו המקבל ממנו — "מאי חזית דדמא דידך סומק טפי" וכו',

נתינה אמיתית דורשת לשבור את התאוות הנובעות מגאווה ולראות את העני כשווה לו. שאלת התלמוד "מה ראית שדמך אדום יותר" פירושה שאין חיי אדם אחד יקרים מחיי אחר

שיהיה לו מה לאכול ולשתות ולרש אין כל⁴⁶ מאי שנא ולמה יגרע הלא אב⁴⁷ אי לכולנו כו'.

שהרי לו יש מה לאכול ולשתות ולרש אין כלום — מה ההבדל, ולמה יגרע חלקו? "הלא אב אחד לכולנו" וכו'

מדוע הוא יאכל וישתה ואילו לעני, כלשון משל נתן הנביא, "אין כל"? דברי מלאכי "הלא אב אחד לכולנו" מבטלים כל יסוד להבדל הזה

6 ועמ"ש בד"ה ארץ הרים ובקעות. ועי"ז נזרע בחינת הצדקה הנ"ל ובימים שבין יום כפור לסוכות הוא

בחי' הצמיחה עד שביום ראשון של חג הסוכות נגדל ונצמח בחי' אברהם חסד עליון בחינת וימינו תחבקני הנ"ל

וראו מה שנכתב במאמר המתחיל "ארץ הרים ובקעות". באמצעות זאת נורעת בחינת הצדקה הנזכרת לעיל; הימים שבין יום הכיפורים לסוכות הם בחינת הצמיחה, עד שביום הראשון של חג הסוכות גדלה וצומחת בחינת אברהם, חסד עליון, בחינת "וימינו תחבקני הנזכרת לעיל".

מחזור חודש תשרי נמשך: ההכנעה של הימים הנוראים זורעת את זרע הצדקה, הימים שבין יום הכיפורים לסוכות הם זמן צמיחתו, וביום הראשון של סוכות מופיע היכול. מה שצומח הוא מדרגת אברהם, חסד עליון — חיבוק היד הימנית

וגם בחינת ומעלת אברהם הוא ע"י שאמר ואנכי עפר ואפר⁴⁸ דהיינו בחי' עפר שזורעין בו ומצמיח כנ"ל וזהו מצמיח ישועות והוא ע"ד מ"ש הושיעה ימינך.^{49, 50}

גם מדרגת אברהם ומעלתו באה מכך שאמר "ואנכי עפר ואפר", כלומר בחינת העפר שזורעים בו והוא מצמיח, כנזכר לעיל. וזהו "מצמיח ישועות", ועל דרך הכתוב "הושיעה ימינך".

אברהם עצמו הגיע לגדולתו בכך שקרא לעצמו "עפר ואפר" — האדמה השפלה שבה הזרע יכול לצמוח. לכן "מצמיח ישועות" מתאר את אותו תהליך, ומתאים לתפילה "הושיעה ימינך".

כי הנה כתיב השיב אחור ימינו⁵¹ שבחי' חסד והימין מלובש בבחי' אחוריים דברים חיצוניים וצריך להושיע ידו לו⁵² לחזור אל הקדושה

שהרי כתוב "השיב אחור ימינו": בחינת החסד והימין מתלבשת בבחינת אחוריים, בדברים חיצוניים, ויש להציל את ידו ולהשיבה אל הקדושה.

איכה אומר שהי' "השיב אחור ימינו". החסד, היד הימנית, עלול להסתתר ב"אחוריים", בדברים חיצוניים, ויש להצילו ולהשיבו לקדושה.

(ע' מ"ש בד"ה ואהיה אצלו אמון גבי עת לחבק⁵³ ועת לרחק מחבק, וע' מענין השיב אחור ימינו בזהר פ' ויצא קס"ג⁵⁴ סע"ב פרשה בשלח דני"ז

ראו מה שנכתב במאמר המתחיל "ואהיה אצלו אמון" בעניין "עת לחבק ועת לרחק מחבק". וראו בעניין "השיב אחור ימינו" בזהר פרשת ויצא, דף קסג ע"ב, סוף העמוד; פרשת בשלח, דף נז

המאמר "ואהיה אצלו אמון" מסביר את דברי קהלת "עת לחבק ועת לרחק מחבק". לאחר מכן אדמו"ר הזקן מונה קטעים בזהר על היד הימנית שהושבה לאחור.

סע"א ובפרשה תרומה דקמ"ג ע"ב ובמק"מ שם⁵⁵ וענין שהימין מלובש בבחינת אחוריים היינו למטה כשהאדם משפיל אהבתו בענינים גשמיים לימשך אחר תאוות הגוף והנה"כ כו' ואומר על שמאל שהוא ימין.

ע"א; ובפרשת תרומה, דף קמג ע"ב, ובמקדש מלך שם. עניין התלבשות הימין בבחינת אחוריים הוא למטה, כשהאדם משפיל את אהבתו לענינים גשמיים ונמשך אחר תאוות הגוף והנפש הבהמית וכו', וקורא לשמאל ימין

מקדש מלך הוא פירוש על הזוהר. באדם, היד הימנית "מושבת לאחור" כשהוא משפיל את כוח האהבה שלו לענינים גשמיים ולתאוות הגוף והנפש הבהמית, וקורא לצד השמאל — צד האנוכיות וההתענגות — "ימין".

ועי"ז גורמים ח"ו השפלת השפע לחיצונים, ועמ"ש ר"פ בשלח בענין כמה ארך אפים כו' גם בחי' השיב אחר ימינו זהו כענין המבואר במ"א ע"פ המאמר הזהר פ' ויקרא ד"כ ע"ב קב"ה בגלותא סליק לעילא^{57, 56} כו'

ובכך גורמים, חס ושלום, שהשפע יושפל אל החיצונים. ראו מה שנכתב בתחילת פרשת בשלח בענין "כמה ארך אפים" וכו'. גם בחינת "השיב אחר ימינו" דומה למה שנתבאר במקום אחר על מאמר הזהר בפרשת ויקרא, דף כ ע"ב: "קב"ה בגלותא סליק לעילא" וכו'.

אהבה המופנית למקום הלא נכון מורידה את השפע האלוקי לכוחות שמחוץ לקדושה. דימוי הזהר שלפיו ה' "עולה למעלה" בזמן הגלות, שנידון במקום אחר, הוא עוד צורה של היד הימנית שהושבה לאחור.

וכ"מ הפי' בזהר פרשה בשלח דנ"ז סע"א ע"ש וע' עוד מענין השיב אחר ימינו בזהר פ' בלק דר"א סע"א ובפרשה פנחס דרל"ז ע"א ובפרשה ויקהל דר"ג סע"א ובפ' אחרי דע"ד ע"א⁵⁸

וכך גם משתמע הפירוש בזהר, פרשת בשלח, דף נז ע"א, סוף העמוד; עיינו שם. ראו עוד בענין "השיב אחר ימינו" בזהר פרשת בלק, דף רא ע"א, סוף העמוד; פרשת פנחס, דף רלז ע"א; פרשת ויקהל, דף רג ע"א, סוף העמוד; ופרשת אחרי, דף עד ע"א.

מובאים קטעים נוספים בזהר על "השיב אחר ימינו", לעיון נוסף בנושא.

והנה ענין להושיע ידו לו זהו כמ"ש הושיעה ימינך וענני. בתהלים ס"י ס',⁵⁹ והיינו כמ"ש בד"ה האזינו הנ"ל בענין וסוכה תהיה לצל יומם.⁶⁰

והנה ענין "להושיע ידו לו" הוא ככתוב "הושיעה ימינך וענני" בתהלים, פרק ס. וזהו כפי שנתבאר במאמר המתחיל "האזינו השמים" הנזכר לעיל, בענין "וסוכה תהיה לצל יומם".

הצלת היד הימנית היא תפילת תהלים ס, "הושיעה ימינך וענני". המאמר "האזינו השמים" קישר זאת להבטחת ישעיהו שסוכה תהיה "לצל יומם".

כי יומם היינו בחי' חסד לאברהם⁶¹ בחי' ימין וצל יומם היינו בחי' מקיף עליון שנמשך על החסד והמשכה זו היא מבחי' ורב חסד⁶² ומבחי' כי חפץ חסד הוא⁶³ ועמ"ש ע"פ הוי' יחתו מריביו.⁶⁴

כי "יומם" הוא בחינת "חסד לאברהם", בחינת ימין; ו"צל יומם" הוא בחינת אור מקיף עליון הנמשך על החסד. המשכה זו היא מבחינת "ורב חסד" ומבחינת "כי חפץ חסד הוא". ראו מה שנכתב על הפסוק "ה' יחתו מריביו".

"יומם" הוא חסדו של אברהם, היד הימנית. ה"צל" שעליו הוא אור מקיף גבוה יותר, הנמשך מחסדו הבלתי מוגבל של ה', המתואר כ"רב חסד" וכו' וכו' "חסד" וכמ"ש "חפץ חסד הוא".

אשר ע"י התגלות בחי' רוב חסד עליון מתמתקים הדינים ועמ"ש ס"פ שלח בביאור ע"פ אני דפי ציצית בענין חסדי ה' בי בחי' חסד כו' ע"ש.

על ידי גילוי בחינת "ורב חסד" בתוך החסד העליון נמתקים הדינים. ראו מה שנכתב בסוף פרשת שלח, בביאור על הפסוק "אני" שבפרשת ציצית, בעניין "חסדי ה'" — שתי בחינות של חסד וכו'; עיינו שם.

כאשר החסד הגבוה הזה מתגלה בתוך החסד העליון, הדינים הקשים נמתקים. הביאור על פרשת ציצית בפרשת שלח עוסק בשתי בחינות של חסד.

וזהו הושיעה ימינך שנמשך בחי' מקיף עליון לבחי' חסד דרועא ימינא והמשכה זו הוא ממקום עליון מאד מבחי' דלית שמאלא בהאי עתיקא.⁶⁵ ועי"ז וענני. להיות וימינו תחבקני.

וזהו "הושיעה ימינך": בחינת האור המקיף העליון נמשכת לבחינת החסד, "דרועא ימינא". המשכה זו באה ממקום נעלה מאד, מבחינת "לית שמאלא בהאי עתיקא". ועל ידי כך "וענני" — שיהיה "וימינו תחבקני".

"הושיעה ימינך" פירושו המשכת האור המקיף על החסד. הוא בא מעתיק, המדרגה הפנימית ביותר שבכתר, שעליה אומר הזוהר "לית שמאלא" — חסד טהור ללא דין. ואז בא "וענני": חיבוק היד הימנית.

וזהו ענין הסוכה עפמ"ש בפע"ח שער חג הסוכות פ"ד דדפנות הסוכה שתים כהלכתן ושלישית אפילו טפח זהו עד"מ כנגד ג' פרקי יד ימין כו' והוא בחי' וימינו תחבקני והסכך זהו בחי' צל יומם המקיף על בחי' ימין כו' ע"ש.

וזהו ענין הסוכה, על פי הכתוב בפרי עץ חיים, שער חג הסוכות, פרק ד: דפנות הסוכה — שתיים כהלכתן ושלישית אפילו טפח — הן, בדרך משל, כנגד שלושת פרקי יד ימין וכו', וזוהי בחינת "וימינו תחבקני"; והסכך הוא בחינת "צל יומם", המקיף את בחינת הימין וכו'; עיינו שם.

הסוכה עצמה מבטאת זאת. לפי פרי עץ חיים, שתי הדפנות השלמות והדופן השלישית שרוחבה טפח מקבילות לשלושת חלקי הזרוע. הימנית החובקת אדם, והסכך שמעל הוא "צל יומם" המקיף את היד הימנית.

וביאור ענין גילוי בחי' ימינו של הקב"ה בנפש האדם יובן ממ"ש בד"ה צאינה וראינה בענין שאו ידיכם קודש⁶⁶ כו' ע"ש. ובכחות נזכר מענין הושיעה ימינך במדרש איכה ס"פ גדע בחרי אף ובזח"א)

ביאור גילוי בחינת ימינו של הקב"ה בנפש האדם יובן ממה שנכתב במאמר המתחיל "צאינה וראינה", בעניין "שאו ידיכם קודש" וכו'; עיינו שם. ובמדרש רבה נזכר ענין "הושיעה ימינך" במדרש איכה, סוף "גדע בחרי אף", וכן בזוהר חלק א

המאמר "צאינה וראינה" מסביר כיצד ידו הימנית של ה' מתגלה בנפש האדם, באמצעות הפסוק "שאו ידיכם קודש". לאחר מכן נמנים מקומות במדרש ובזוהר הדנים ב"הושיעה ימינך".

(בפי ויצא דקסי"ג סעי"ב ובפי פקודי דרל"ה ע"א) ובפי שמיני (דל"ז ע"א) ובפי חקת (דקפ"א ע"ב) ובפי תרומה (דקסי"ט ע"א) גבי כוס ישועות⁶⁷ כו'

וכן בפרשת שמיני (דף לו ע"א), בפרשת חוקת (דף), (בפרשת ויצא, דף קסג ע"ב, סוף העמוד; ובפרשת פקודי, דף רלה ע"א) קפא ע"ב) ובפרשת תרומה (דף קסט ע"א), בעניין "כוס ישועות" וכו'.

מובאים קטעים נוספים בזה, שחלקם קושרים את "ימינך" ל"כוס הישועות" שבתהלים.

הושיעה ימינך כו' ושייך לזה ג"כ מ"ש בזהר פי תשא (דקפ"ט ע"ב) ובפי הרמ"ז שם ובפי נח (ס"ב ב')
"הושיעה ימינך" וכו'. קשור לכך גם מה שנכתב בזהר פרשת תשא (דף קפט ע"ב) ובפירוש הרמ"ז שם, וכן בפרשת נח (דף סב ע"ב),

גם הוזהר בתשא, עם פירוש הרמ"ז, וכן בפרשת נח, נוגע לעניין.

בענין קץ הימין⁶⁸ וע' בזהר פרשה חיי שרה (דקכ"ג סעי"א וסעי"ב) בענין הושיעה לו ימינו⁶⁹ כו'
 בעניין "קץ הימין". וראו בזהר פרשת חיי שרה (דף קכג ע"א, סוף העמוד, ודף קכג ע"ב, סוף העמוד), בעניין "הושיעה לו ימינו" וכו',

הביטוי של דניאל ל"קץ הימים", "קץ הימין", נקשר ליד הימנית, וכן הפסוק בתהלים "הושיעה לו ימינו".

ובפי בשלח (דנ"ח סעי"א) ימינך ה' נאדרי בכח⁷⁰ דא אורייתא י"ל כמ"ש לקמן בד"ה ביום השמע"צ בענין ואשים דברי בפ"ך ובצל ידי כסיתך⁷¹ שמן התורה נעשה בחי' סוכה בחי' צל כו'

ובפרשת בשלח (דף נח ע"א, סוף העמוד): "ימינך ה' נאדרי בכח — דא אורייתא". אפשר לומר שזהו כפי שכתוב להלן, במאמר המתחיל "ביום השמיני עצרת", בעניין "ואשים דברי בפ"ך ובצל ידי כסיתך" — מן התורה נעשית בחינת סוכה, בחינת צל וכו'.

הוזהר דורש את "ימינך ה' נאדרי בכח" על התורה. אדמו"ר הזקן קושר זאת למאמר מאוחר יותר, שבו התורה נעשית סוכה, צל על האדם, על פי דברי ישעיהו "ובצל ידי כסיתך".

נמצא זהו כמו בחי' צל יומם בחי' הושיעה ימינך כו' וגם כנפש יובן בחי' זו שהתורה נותנת כח ועוז לבחינת ימין ואהבת ה' עפמשנ"ת בד"ה בחודש השלישי כפי יתרו בענין שהתורה נקרא עוז כו' ע"ש.

נמצא שזה דומה לבחינת "צל יומם", לבחינת "הושיעה ימינך" וכו'. וגם כנפש מובנת בחינה זו: התורה נותנת כוח ועוז לבחינת הימין ולאהבת ה', כפי שנתבאר במאמר המתחיל "בחודש השלישי" בפרשת יתרו, בעניין שהתורה נקראת "עוז" וכו'; עיינו שם.

נמצא שגם התורה היא "צל יומם" על היד הימנית. כנפש, לימוד התורה מחזק את הימין, את אהבת ה'; התורה נקראת "עוז", כפי שמסביר המאמר "בחודש השלישי".

אש של הדיוט

7 וזהו ג"כ ימינך ה' תרעץ אויב⁷² היינו כל תאוות היצה"ר ונה"ב ותרעץ אותיות עצרת כי שמיני עצרת

הוא בחי' למען דעת כל עמי הארץ⁷³ כמ"ש בדי"ה ה' לי בעוזרי.⁷⁴

וזהו גם [פירוש] "ימינך ה' תרעץ אויב": כלומר, את כל התאוות של היצר הרע ושל הנפש הבהמית. ו"תרעץ" מורכב מאותן אותיות כמו "עצרת", שכן שמיני עצרת היא בחינת "למען דעת כל עמי הארץ", כפי שנכתב במאמר המתחיל "ה' לי בעוזרי".

גם יד ימין "תרעץ אויב" — את התאוות של היצר הרע ושל הנפש הבהמית. המילה "תרעץ" מורכבת מאותן אותיות כמו "עצרת", ובשמיני עצרת נודעת מלכותו של ה' לכל עמי הארץ, כפי שנאמר בהפטרות של שמיני עצרת.

וזהו שאמרו רז"ל מצוה להביא מן ההדיוט⁷⁵ פ"י הדיוט היינו דברים תחתונים פשוטים וממילי

דהדיוטא

זהו מה שאמרו רבותינו ז"ל: "מצווה להביא מן ההדיוט". הפירוש הוא ש"הדיוט" פירושו דברים נמוכים ופשוטים, ו"מילי דהדיוטא" — עניינים רגילים,

נחזור לדין התלמודי בדבר הבאת אש מן ההדיוט: כאן "הדיוט" פירושו העניינים הנמוכים והיומיומיים בחיי האדם.

היינו כאשר ישים האדם אל לבו להיות ממארי דחושבנא⁷⁶ כל מילי דהדיוטא וכל המחשבה דבור

ומעשה אשר לא לה' המה שהיו בו כל ימיו ואיך שהוא רחוק מה' בתכלית ומשוקץ ומתועב כו'

כלומר, כאשר האדם שם אל לבו להיות מ"מארי דחושבנא", ולחשוב על כל העניינים הרגילים ועל כל המחשבות, הדיבורים, והמעשים שלו שלא היו לשם ה', שהיו בו כל ימיו, ועל כך שהוא רחוק מה' בתכלית, ומתועב ודוחה וכו'.

הזהר מדבר על "מארי דחושבנא" — אנשים שעורכים חשבון נפש מקיף. אדם כזה עובר על המחשבות, הדיבורים והמעשים היומיומיים בחייו שלא היו לשם ה', ומבין עד כמה הוא רחוק ממנו.

שהוא בחי' שמאל דוחה כו' ונקלה עוד מזאת והיה שפל⁷⁷ ונבזה בעיניו ומואס בחייו ואזי יתמרמר מאד

ויצעק אל⁷⁸ ה' בצר לו

זוהי בחינת "שמאל דוחה" וכו'. הוא נחשב בעיניו קל ונבזה עוד יותר מזה, והוא שפל ובזוי בעיני עצמו ומתעב את חייו. אזי, יתמרמר מאוד ויצעק אל ה' מתוך צרתו

זוהי יד שמאל הדוחה. ברוח דבריו של דוד המלך "ונקלותי עוד מזאת", האדם נעשה קטן ובזוי בעיני עצמו, מתמרמר וזועק אל ה' מתוך צרתו.

וכדכתיב צעק לבם⁷⁹ ומרירות הזאת היא מביאתו לעשות הכנה לאש של מעלה הוא בחינת אהבת ה' שבנפשו האלהית שתתעורר ותתלהט בלבו כנ"ל,

כפי שנאמר: "צעק לבם". המרירות הזאת מביאה אותו להכין את האש של מעלה, שהיא בחינת אהבת ה' שבנפשו האלקית, כדי שתתעורר ותלהט בלבו, כנזכר לעיל.

במגילת איכה נאמר: "צעק לבם". המרירות הזאת היא האש הרגילה שעל האדם להביא, והיא מכינה את הדרך לאש של מעלה — לאהבת ה' שבנפשו האלקית, הנוצרת בלבו.

(ועמ"ש עוד בענין מצוה להביא מן ההדיוט בד"ה ענין חנוכה בפי מקץ. דלשם נתבאר בע"א קצת דהיינו שזהו האהבה שהאדם ל וקח מחמת העולמות מבחי" מלכותו ית' כו')

ראו עוד מה שנכתב בענין "מצווה להביא מן ההדיוט" במאמר המתחיל "ענין חנוכה", בפרשת מקץ. שם העניין מוסבר באופן) מעט שונה: זוהי האהבה שהאדם לוקח [מהתבוננות] בעולמות, מבחינת מלכותו יתברך וכו'.

במאמר על חנוכה שבתורה אור, אדמו"ר הזקן מסביר את אש ה"הדיוט" באופן אחר: כאהבה הנובעת מהתבוננות בכך שמלכות ה' מחיה את העולמות.

ע"ש ובד"ה לבאר ענין יוהכ"פ, ולפ"ז י"ל דענין הנז' כאן להיות ממארי דחושבנא כו' ואיך שהוא רחוק כו' זהו ענין מצות תרומת הדשן. אשר זהו הכנה לגילוי האש כו' ועמ"ש סד"ה ויהי בשלח פרעה):

עיינו שם, וכן במאמר המתחיל "לבאר ענין יום הכיפורים". לפי זה אפשר לומר שהענין הנזכר כאן — להיות מ"מארי דחושבנא" כו' ולהכיר עד כמה הוא רחוק וכו' — הוא ענין מצוות תרומת הדשן, שהיא הכנה לגילוי האש וכו'. וראו מה (שנכתב בסוף המאמר המתחיל "ויהי בשלח פרעה").

אדמו"ר הזקן מציע ששני ההסברים מתחברים: חשבון הנפש המתואר כאן מקביל להסרת הדשן היומיומית מהמזבח, תרומת הדשן, שפינתה את המזבח כדי שהאש תוכל לבעור.

קטע 5 • 81-10

מים: אהבת הקרבה

8 ג והנה כל זה הוא בחי' אש שע"ג המזבח. אך יש בחינה אחרת גדולה וגבוהה מזה

ג. כל זה הוא בחינת האש שעל גבי המזבח. אולם יש בחינה אחרת, גדולה וגבוהה מזו

הסעיף השלישי מתחיל. כל מה שנאמר עד כאן — ההכנה ואהבת האש שהיא מעוררת — שייך לאש שעל המזבח. כעת המאמר עובר לבחינה גבוהה יותר.

והוא בחי' מים שמנסכין ע"ג המזבח בחג הסוכות שהמים מרווין צמאון הבא מיסוד האש וכמ"ש הוי כל צמא לכו למים.⁸⁰

והיא בחינת המים שמנסכים על גבי המזבח בחג הסוכות; המים מרווים את הצימאון הנובע מיסוד האש, כפי שנאמר: "הוי כל צמא לכו למים".

בחינה זו היא המים שמנסכים על המזבח בסוכות. אהבה לזהות היא צימאון לה'; המים מרווים את הצימאון, כפי שישעיהו קורא לצמאים לבוא אל המים.

9 וגם בבחינת ומדרגת מים יש כמה בחינות שונות זו למעלה מזו. כדכתיב אתה הראת לדעת כי⁸¹ ה' הוא האלהים בשמים כו' אין עוד⁸² מלבדו בראייה חושיית שהוא בחי' ביטול במציאות לגמרי בבחינת ראייה כמ"ש במ"א.

גם בבחינת המים ובמדרגתה יש כמה בחינות שונות, זו למעלה מזו. כפי שנאמר: "אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלקים בשמים" וכו', "אין עוד מלבדו" — ידיעה של ראייה חושית, שהיא בחינת ביטול המציאות לגמרי, בדרך של ראייה, כפי שנכתב במקום אחר.

גם למים יש כמה מדרגות. הגבוהה שבהן מתוארת בפסוקים "אתה הראת... אין עוד מלבדו": ידיעה בה' בהירה כל כך עד שהיא כמו ראייה, עד שהאדם חש שמציאותו שלו אינה נחשבת לפניו.

10 ובחינה זו נק' בחי' מים שמקרר ומכבה את חום האש כי מאחר שהוא בבחי' ביטול במציאות לגמרי אליו ית' הרי ממילא ומאליו מתקרר חום האש הטבעי אשר בנפשו האלהית והצמאון כרשפי אש שלהבת.

בחינה זו נקראת בחינת מים, שמקררים ומכבים את חום האש. מכיוון שהוא בבחינת ביטול המציאות לגמרי אליו יתברך, ממילא ומאליו מתקרר חום האש הטבעית שבנפשו האלקית, והצמאון כרשפי אש שלהבת.

הביטול הזה נקרא מים, מפני שהוא מקרר את האש. מי שחש באמת שהוא אין ואפס לפני ה', אינו בוער עוד בצימאון של אדם שנמצא בריחוק; האש נרגעת מאליה.

וכמו למשל אהבת הבן אל האב כשרוצה להתקרב אליו ועדיין הוא קצת רחוק אזי האהבה נראית ונגלית מן הלב ולחוץ שצועק אבא אבא.

הדבר דומה, למשל, לאהבת בן לאביו: כאשר הוא רוצה להתקרב אליו ועדיין נמצא במרחק מסוים, האהבה נראית ומתגלית מחוץ ללב, והוא קורא: "אבא, אבא!"

המשל הוא לבן שעדיין נמצא במרחק מסוים מאביו ומביע את אהבתו בגלוי, כשהוא קורא "אבא, אבא!"

משא"כ כשהוא אצל אביו ממש הנה הלב תוכו רצוף אהבה⁸³ אבל אינה נראית ונגלית חוץ מן הלב ולכן נקרא בחינת מים שמקרר בחינת האש שלא תתגלה לחוץ כ"א נסתרת בתוך הלב

אבל כשהוא נמצא ממש אצל אביו, תוכו של הלב רצוף אהבה, אך היא אינה נראית ומתגלית מחוץ ללב. לכן זו נקראת בחינת מים, שמקררים את בחינת האש, כדי שלא תתגלה כלפי חוץ אלא תישאר נסתרת בתוך הלב

כשהוא נמצא ממש אצל אביו, האהבה מלאה באותה מידה, אך נשארת בפנים — "רצופה" בלב, כפי שמתאר שיר השירים. זוהי בחינת מים: אהבה נסתרת ולא אהבה הנוצרת כלפי חוץ.

(וכמ"ש במ"א בענין חסדים המכוסים⁸⁴ כו' ועמ"ש בד"ה וידעת היום בענין וכל קרב וכליות יזמרו ומ"ש סד"ה והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול⁸⁵ גבי ענין בהר הקדש),

כפי שנכתב במקום אחר בענין חסדים המכוסים וכו'; וראו מה שנכתב במאמר המתחיל "וידעת היום" בענין "וכל קרב וכליות" (יזמרו", ומה שנכתב בסוף המאמר המתחיל "והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול" בענין "בהר הקדש")

אדמו"ר הזקן מפנה לדיונים נוספים באהבה הנסתרת הזאת: "חסדים המכוסים" — חסד שנותר נסתר; הפסוק "וידעת היום"; והמאמר על השופר הגדול ועל "בהר הקדש".

וזהו ענין⁸⁶ תפלת שמונה עשרה בלחש בחשאי כי בפסוקי דזמרה הוא מעורר את האהבה כרשפיאש להיות שורף ומכלה את האשים אשר הם אש זרה כנ"ל.

וזהו ענין תפילת שמונה עשרה הנאמרת בלחש, בחשאי. בפסוקי דזמרה הוא מעורר את האהבה כרשפי אש, לשרוף ולכלות את האשיות הזרות, כנזכר לעיל.

זו הסיבה שתפילת שמונה עשרה, העמידה, נאמרת בלחש. בפסוקי דזמרה, פרקי התהילה, מעוררים אהבה לזהות השורפת את האשיות הזרות.

והרי הוא כאלו עדיין רחוק מן המלך משא"כ בתפלה שהרי הוא כאלו עומד לפני המלך^{87,88} ואומר ברוך אתה וכו'.

שם הוא כאלו עדיין רחוק מן המלך, ואילו בתפילה [תפילת שמונה עשרה] הוא כאלו עומד לפני המלך ואומר: "ברוך אתה" וכו'.

בפסוקי דזמרה האדם עדיין דומה למי שרחוק מן המלך. בעמידה הוא עומד לפני המלך, כפי שנקבע בהלכה, ופונה אליו ישירות: "ברוך אתה".

פ"י ברוך בחינת המשכה שממשיך יחודו ית' למטה שיהיה הוא בבחינת ביטול אליו ית'. ועד"ז תקנו מודים אנחנו לך שהוא בחי' ביטול כמ"ש במ"א.

פירוש "ברוך" הוא בחינת המשכה: הוא ממשיך את אחדותו יתברך למטה, כדי שיהיה בבחינת ביטול אליו יתברך. בדומה לכך תיקנו את "מודים אנחנו לך", שהיא בחינת ביטול, כפי שנכתב במקום אחר

בחסידות מפרשים "ברוך" כהמשכה: המשכת אחדות ה' למטה, כך שהמתפלל יהיה בטל אליו. גם ברכת מודים, "מודים אנחנו לך", היא ביטוי של ביטול.

וזהו ענין הכריעות והשתחוואות⁸⁹ כו' לכן הוא בלחש ובחשאי (וע' בזהר פ' תרומה דקל"ז ע"א. ובפ' בראשית ד"נ ע"ב ובפ' שמיני דל"ט ע"א).

וזהו ענין הכריעות והשתחויות וכו'. לכן התפילה נאמרת בלחש ובחשאי (ראו בזהר, פרשת תרומה, דף קל"ז ע"א; פרשת בראשית, דף נ' ע"ב; ופרשת שמיני, דף ל"ט ע"א).

ההשתחויות בעמידה מבטאות את אותו ביטול. מכיון שזוהי אהבה פנימית שנשארת בפנים, התפילה נאמרת בשקט; הקטעים המצוינים בזהר עוסקים בתפילה שבלחש.

אך להיות בחי' ומדריגה זו קבוע' ונטועה בלב האדם כל היום שלא ימוט מזה צריך האדם לשית עצות בנפשו. כי הנה אנו רואים בחוש שאחר תפלת שמונה עשרה חוזר להיות כבראשונה.^{90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103}

אולם כדי שהבחינה והמדרגה הזאת יהיו קבועות ונטועות בלב האדם כל היום, ושלא ימוט ממנה, עליו למצוא עצות בנפשו. הרי אנו רואים בחוש שלאחר תפילת שמונה עשרה הוא חוזר להיות כפי שהיה קודם.

הבעיה היא שהביטול הזה אינו נמשך. אחרי העמידה האדם חוזר להיות כפי שהיה, ולכן הוא זקוק לדרך לקבע אותו בלבבו במשך כל היום.

קטע 6 • 111-12

שמיני עצרת: החזקת המים בפנים

11 והעצה האמיתית הוא עסק התורה והלכותיה עם היותן מלובשים בדברים גשמיים תחתונים כמו בעניני זרעים מועד כו' הן

העצה האמיתית היא לעסוק בתורה ובהלכותיה. אף שהן מלובשות בעניינים גשמיים ונמוכים, כגון העניינים של [הסדרים זרעים, מועד וכו', הרי הן

הדרך האמיתית לשמר את הביטול של תפילת העמידה היא לימוד התורה והלכותיה. התורה מלובשת בנושאים גשמיים, כגון הסדרים במשנה זרעים — חקלאות — ומועד — חגים — ואחרים.

הנה תכלית היחוד והדביקות בו ית' כמ"ש במ"א וצריך האדם להבטל ולהכלל אליו ית' להיות מכוון ליחודו ית' ויבטל ויפקיר את עצמו מכל רצונותיו ומחשבותיו.

תכלית האחדות והדבקות בו יתברך, כפי שנכתב במקום אחר. על האדם להתבטל ולהיכלל בו יתברך, כדי להיות מכוון לאחדותו יתברך; עליו לבטל ולהפקיר את עצמו מכל רצונותיו ומחשבותיו

למרות זאת, לימוד התורה הוא האחדות הגבוהה ביותר עם ה', מפני ששכלו של האדם תופס את חכמתו של ה' עצמו. כדי להיות מכוון לאחדות הזאת, עליו להניח בצד את רצונותיו ומחשבותיו שלו.

12 וכמ"ש במ"א¹⁰⁴ על פסוק ארץ אוכלת יושביה¹⁰⁵ וגו'. ובבחינה זו הנה עסק התורה שוה ממש

כפי שנכתב במקום אחר על הפסוק "ארץ אוכלת יושביה" וגו'. מבחינה זו לימוד התורה שווה ממש

הטקסט מפנה להסבר שניתן במקום אחר לדברי המרגלים "ארץ אוכלת יושביה", במאמר שמציינת הערת קה"ת. מבחינה זו לימוד התורה שווה לתפילת העמידה.

כמו תפילת שמונה עשרה ויכול האדם שיהיה רושם בחינת הביטול שבתפילת שמונה עשרה קבוע ונטוע במסמרות כל ימוט לנצח כל היום בעסקו בתורה.

לתפילת שמונה עשרה, והאדם יכול לקבע את הרושם של בחינת הביטול שבתפילת שמונה עשרה ולנטוע אותו במסמרות, כך שלא ימוט לעולם במשך כל היום, באמצעות עסק התורה.

כך יכול לימוד התורה לקבע באדם את הביטול של תפילת העמידה במשך כל היום, כאילו ננעץ במסמרות

וזהו ביום השמיני עצרת תהיה לכם¹⁰⁶ שתהיה לכם עצרת וקליטה לבחי' מים הני"ל שיקלוט ויתפוס בתוכם לבלתי תהיו פולטים ח"ו

וזהו "ביום השמיני עצרת תהיה לכם": שתהיה לכם עצרת וקליטה של בחינת המים הנזכרת לעיל, כך שהיא תיקלט ותיתפס בתוכם ולא תיפלט, חס ושלום

זהו הפירוש הפנימי של שמיני עצרת: "עצרת" משמעה החזקה בפנים. יש לקלוט ולשמר בתוכנו את מי הסוכות — את הביטול — כדי שלא יאבדו.

(וע' בהשמטות שבזהר ח"א סס"י כ"ה שזהו ענין כי מלאה הארץ דעה את¹⁰⁷ ה' כמים לים מכסים ועמ"ש מזה בביאור על פסוק וידעת היום¹⁰⁸ בפרשה ואתחנן)

וראו בהשמטות הזוהר, חלק א', בסוף סימן כ"ה, שזהו עניין "כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים"; וראו מה שנכתב (על כך בביאור לפסוק "וידעת היום", בפרשת ואתחנן

ההשמטות לזוהר — קטעי זוהר נוספים הנדפסים בסוף הכרכים — קושרות זאת להבטחת ישעיהו שהארץ תהיה מלאה דעה את ה' כפי שהמים מכסים את הים. גם המאמר על "וידעת היום" דן בכך.

כי אדם יכול להיות אחר התפלה חוזר כבראשונה והיינו ע"י בחינת כיום השמיני שהוא בחי' בינה ליבא¹⁰⁹

שהרי לאחר התפילה האדם יכול לחזור להיות כפי שהיה קודם. והדרך לכך היא באמצעות בחינת "ביום השמיני", שהיא בחינת "בינה ליבא",

מה שמונע מן האדם לחזור לעצמו הקודם אחרי התפילה הוא היום השמיני, המקביל לבינה; תיקוני זוהר אומרים: "בינה היא הלב"

דהיינו שיהיה בו בחינת ביטול בעומק נקודת הלב כנ"ל והיינו לפי שהתגלות עתיק הוא בבינה¹¹⁰ עולם התענוג

כלומר, שתהיה בו בחינת ביטול בעומק נקודת הלב, כנזכר לעיל. והדבר נובע מכך שהתגלות עתיק היא בבינה, שהיא עולם התענוג.

הביטול צריך להגיע לנקודה הפנימית ביותר שכלב. הדבר אפשרי משום שעתיק — התענוג הפנימי שבכתר — מתגלה בבינה, ולכן היא נקראת "עולם התענוג".

לכן עי"ז נמשך להיות עצרת וקליטה לבחי' מים הנ"ל שהוא בחי' אהבה בתענוגים¹¹¹ כו' כמשל הבן כשהוא אצל אביו כו' כנ"ל.

לכן באמצעות זאת נמשכים עצרת וקליטה של בחינת המים הנזכרת לעיל, שהיא בחינת אהבה בתענוגים וכו', בדומה למשל הבן כשהוא אצל אביו וכו', כנזכר לעיל.

באמצעות זאת המים נקלטים ונשמרים בפנים: אהבה שהיא עצמה תענוג, "אהבה בתענוגים" שבשיר השירים, בדומה לבן שכבר נמצא אצל אביו.

קטע 7 • 131-15

שני המעיינות

13 וזהו ושאבתם מים בששון ממעיני הישועה¹¹² כי בחינת מים הנ"ל צריך להיות בבחי' מעיין כדכתיב אותי עזבו מקור מים חיים¹¹³ כו'.

זהו [פירוש] "ושאבתם מים בששון ממעיני הישועה": בחינת המים הנזכרת לעיל צריכה להיות בבחינת מעיין, ככתוב: "אותי עזבו, מקור מים חיים" וכו'.

כעת מתבאר הפסוק הפותח. המים של הביטול צריכים לנבוע ממעיין, ממקור חי, כפי שירמיהו מכנה את ה' "מקור מים חיים".

דהיינו ע"ד משל כמקור הנובע¹¹⁴ מתחת לארץ ואינו נראה ומושג כ"א הנביעה משא"כ המקור עצמו עמוק עמוק מי ימצאנו¹¹⁵ [וע' מזה ברע"מ ס"פ בא¹¹⁶

כלומר, למשל, כמקור הנובע מתחת לאדמה: לא רואים ולא משיגים אלא את הנביעה, ואילו המקור עצמו "עמוק עמוק, מי ימצאנו?" [ראו על כך ברע"א מהימנא, בסוף פרשת בא

במע"ן רואים רק את הנביעה; מקורו חבוי עמוק באדמה, "עמוק עמוק, מי ימצאנו?" הרע"א מהימנא מסביר את המושגים מקור, מעיין וחפירה (הערת קה"ת מציינת את הדף כ"42; בדפוס, ככל הנראה, כתוב 43)

117 מענין אותי עזבו מקור מים חיים בזהר (ס"פ ואתחנן דרס"ו ע"א)¹¹⁸

ראו עוד בעניין "אותי עזבו, מקור מים חיים" בזהר (סוף פרשת ואתחנן, דף רס"ו ע"א). (דף מ"ג ע"ב)

מראי מקום נוספים בזהר לעניין "מקור מים חיים"

ובמק"מ ובהרמ"ז שם ובפי' וילך (דרפ"ו ע"א) ^{119, 120} לקדשא שמא דקוב"ה באמן וע' מענין אמן ברע"מ פי'

עקב (דרע"א ע"א) ^{121, 122}

ובמקדש מלך ובהרמ"ז שם; ובפרשת וילך (דף רפ"ו ע"א): "לקדשא שמא דקודשא בריך הוא באמן". וראו בענין אמן ברע"א מהימנא, פרשת עקב (דף רע"א ע"א)

קטעי זוהר קושרים בין מקור מים חיים לבין אמירת אמן, המקדשת את שם ה', ולפי הרע"א מהימנא המצוטט בהערה, מחברת כל ייחוד וקדושה. מקדש מלך ובהרמ"ז הם פירושים לזוהר

ובפי' הרמ"ז שם וע' עוד בזהר ויקרא ד"ב ע"א] וכך צריך האדם באתערותא דלתתא ג"כ לחפור בעומק

המעין במה שהוא נובע מן המקור עמוק עמוק מתחת לעפר

ובפירוש הרמ"ז שם; וראו עוד בזוהר, ויקרא, דף י"ב ע"א. כך גם האדם צריך, באמצעות אתערותא דלתתא, לחפור בעומק; המעין, כלומר במקום שבו הוא נובע מן המקור העמוק עמוק מתחת לעפר

כדי להגיע למים יש לחפור מתחת לעפר; כך גם האדם צריך, בעבודתו שלו — אתערותא דלתתא — לחפור לעומק כדי להגיע למקור החבוי של אהבה זו

דהיינו שיהי' בבחי' ונפשי כעפר לכל תהיה ¹²³ וגם להעמיק עיון שכלו בעסק התורה והלכותיה (ועמ"ש

סד"ה האזינו השמים גבי כרביבים עלי עשב) ¹²⁴

כלומר, שיהיה בבחינת "ונפשי כעפר לכל תהיה", וגם יעמיק את עיונו השכלי בלימוד התורה והלכותיה (וראו מה שנכתב בסוף המאמר המתחיל "האזינו השמים" בענין "כרביבים עלי עשב")

החפירה כוללת שני דברים: ענווה, להיות "כעפר לכל", מתוך התפילה שבסוף תפילת העמידה; ולימוד מעמיק ומדויק של התורה והלכותיה. המאמר "האזינו השמים" דן בתורה כגשם על העשב

שהיא בחי' ח"ע ראשיתה דכולא נמשך ממקור מים חיים העליונים ולמטה ירדה ונשתלשלה מאד עד

שהם בבחינת מתחת לעפר ענינים גשמיים זרעים מועד כו' ומשם הם נובעים להיות מעייני הישועה.

שהיא בחינת חכמה עילאה, "ראשיתה דכולא", הנמשכת ממקור מים חיים העליונים; היא ירדה והשתלשלה למטה מאוד, עד שהגיעה לענינים גשמיים שבבחינת "מתחת לעפר" — זרעים, מועד וכו'; ומשם הם נובעים להיות "מעייני הישועה"

התורה היא חכמה עילאה, המקור הראשון והנעלה ביותר, שירדה עד שהתלבשה בענינים גשמיים כמו זרעים והמועדים. ממקום נמוך זה, "מתחת לעפר", היא נובעת כמעין ישועה

וזהו מעייני תרי שהם ב' בחינות בחינת ונפשי כעפר לכל תהיה ובחי' התורה שמלובשת בעפר גשמי

כנ"ל ועי"ז דוקא נקרא בחינת מים חיים כי המים אשר על פני הארץ אינם נקראים מים חיים כידוע.

וזהו "מעייני" — לשון רבים, שניים: בחינת "ונפשי כעפר לכל תהיה" ובחינת התורה המלובשת בעפר גשמי, כנזכר לעיל. דווקא על ידי כך היא נקראת בחינת מים חיים, שהרי המים שעל פני הארץ אינם נקראים מים חיים, כידוע

לשון הרבים בפסוק, "מעייני", מצביעה על שני המקורות האלה: הנפש הענווה כעפר, והתורה המלובשת בעפר של ענינים גשמיים. מים הנובעים מתחת לאדמה הם "מים חיים", בניגוד למים עומדים שעל פני השטח

(וביאור ענין ב' בחי' עפר שהם מקור ב' מעיינות הנ"ל הנה בחי' ונפשי כעפר לכל תהי¹²⁵ זהו מ"ש בזהר פ' וישלח) (דק"ע ע"א) מה בין עפר לאבק^{126, 127} כו'

ביאור עניינן של שתי בחינות העפר, שהן מקורם של שני המעיינות הנזכרים לעיל: בחינת "ונפשי כעפר לכל תהיה" היא מה שכתוב בזהר, פרשת וישלח (דף ק"ע ע"א): "מה בין עפר לאבק" וכו'

כעת מתבארות שתי בחינות העפר. לגבי הנפש הענווה, הזהר מבחין בין עפר — אדמה פורייה — לבין אבק, שאינו מצמיח

עפר דכל איבין נפקין מיני ועמ"ש מזה כפ' וישלח סד"ה ויאבק איש עמו¹²⁸ ובד"ה ויגש אליו יהודה¹²⁹ גבי ענין במחשבה ארץ קדמה כו'

"עפר, שכל הפירות יוצאים ממנו". וראו מה שנכתב על כך בפרשת וישלח, בסוף המאמר המתחיל "ויאבק איש עמו", ובמאמר המתחיל "ויגש אליו יהודה" בעניין "במחשבה ארץ קדמה" וכו'

עפר הוא האדמה שכל הפירות צומחים ממנה. שני מאמרים בתורה אור מרחיבים על כך, ואחד מהם מציין שבמחשבתו של ה' "ארץ קדמה"

לכן עי"ז יוכל להמשיך בחי' באר מים חיים¹³⁰ שהיא האהבה שבבחי' מים שהוא בחי' ביטול.¹³¹ לכן על ידי כך יוכל להמשיך את בחינת "באר מים חיים", שהיא האהבה שבבחינת מים, כלומר בחינת ביטול

כך יכולה נפש ענווה, פורייה כאדמה טובה, להמשיך "באר מים חיים": אהבה שהיא מים, אהבת הביטול

14 ובחי' עפר הב' היינו כמ"ש בביאור ע"פ מי מנה¹³² עפר יעקב דקאי על עסק התורה שנק' עפר שהוא דבר שאינו בגדר מספר בחי' ולפני אחד מה אתה סופר^{133, 134} כו'

בחינת העפר השנייה היא ככתוב בביאור על הפסוק "מי מנה עפר יעקב", המתייחס לעסק התורה, הנקרא עפר, משום שאינו בגדר מספר — בחינת "ולפני אחד, מה אתה סופר" וכו'

בחינת העפר השנייה היא התורה. דברי בלעם "מי מנה עפר יעקב" מתפרשים כעוסקים בלימוד התורה, שהוא למעלה ממספר, כמו "ולפני אחד, מה אתה סופר" בלשון ספר יצירה

ע"ש, ועמ"ש במ"א בענין לך לך¹³⁵ מארצך¹³⁶ דגבי אברם שהו א גילוי המשכת ח"ע ממקורה כו' וע' בלקי"ת שם¹³⁷ ובפרדס בעה"כ בערך ארץ¹³⁸ עליונה¹³⁹ היא הבינה וכ"כ בערך עפר.

ראו שם. וראו מה שנכתב במקום אחר בעניין "לך לך מארצך" שנאמר לאברם, שהוא גילוי המשכת חכמה עילאה ממקורה וכו'; וראו בלקוטי תורה שם, ובפרדס, שער ערכי הכינויים, בערך "ארץ", ש"ארץ עליונה" היא בינה; וכך כתב גם בערך "עפר"

בתורה אור על "לך לך מארצך" מוסבר מסעו של אברם כהמשכת חכמה ממקורה. לקוטי תורה של הארז"ל והפרדס של קורדובירו מזהים את "ארץ העליונה" עם בינה, ומציינים אותו פירוש גם לגבי "עפר"

וכ"כ במאורי אור ערך עפר שזהו ענין עפרות זהב וזהו הכל היה מן העפר¹⁴⁰ ואפילו גלגל חמה כנזכר ברכות בקהלת,¹⁴¹ ועיין מזה ג"כ בזהר (פ' צו דף ל"ד ע"ב)

וכך כתב גם במאורי אור, בערך "עפר": זהו ענין "עפרות זהב", וכן "הכול היה מן העפר", אפילו גלגל חמה, כפי שנזכר במדרש רבה על קהלת. ראו על כך גם בזהר (פרשת צו, דף ל"ד ע"ב).

מאורי אור, מילון קבלי, מכנה את בינה "עפרות זהב". בקהלת נאמר "הכול היה מן העפר", והמדרש מוסיף: אפילו השמש.

ועמ"ש סד"ה וישב יעקב בארץ מגורי אביו¹⁴² ועמ"ש בביאור ע"פ הבאים ישרש^{143, 144} בענין ארץ חפץ¹⁴⁵ כו'

וראו מה שנכתב בסוף המאמר המתחיל "וישב יעקב בארץ מגורי אביו", ומה שנכתב בביאור על הפסוק "הבאים ישרש" בענין "ארץ חפץ" וכו'.

מראי מקום נוספים בתורה אור, ובהם הפסוק במלאכי "ארץ חפץ"

ונקרא בחי' עפר ע"ד ישת חשך סתרו¹⁴⁶ כי גם הכתר מקור הח"ע נמשך מבחי' תחתונה שבמאציל^{147, 148} מל' דא"ס כו'

היא נקראת בחינת עפר על דרך "ישת חושך סתרו"; שהרי גם כתר, מקור החכמה העילאה, נמשך מבחינת התחתונה שבמאציל — מלכות דאין סוף וכו'.

מדוע מדרגה נעלית כל כך נקראת "עפר"? על דרך "ישת חושך סתרו": הנעלה ביותר נסתר דווקא בנמוך ביותר. גם כתר, מקור החכמה, בא מהמדרגה הנמוכה ביותר של המאציל, מלכות דאין סוף, כפי שמלמד עץ חיים.

וע"ז נאמר על עסק התורה מי מנה עפר יעקב¹⁴⁹ כו' וזהו ענין ב' בחי' חכמה בראש חכמה בסוף¹⁵⁰ שהם נמשכים מבי' בחי' עפר הנ"ל.¹⁵¹

ועל כך נאמר ביחס לעסק התורה "מי מנה עפר יעקב" וכו'. זהו עניינן של שתי בחינות החכמה, "חכמה בראש, חכמה בסוף", הנמשכות משתי בחינות העפר הנזכרות לעיל.

התורה היא "עפר" נסתר ונעלה שאי אפשר למנותו. משתי בחינות העפר נמשכות "חכמה בראש" — חכמה עילאה — ו"חכמה בסוף", החכמה המגיעה למלכות.

15 וז"ש ונפשי כעפר לכל תהיה פתח לבי בתורתך¹⁵² דהא בהא תליא כי נעוץ סופן בתחלתן.^{153, 154}

זהו שנאמר: "ונפשי כעפר לכל תהיה, פתח לבי בתורתך" — דבר אחד תלוי בשני, כי "נעוץ סופן בתחילתן"

התפילה "ונפשי כעפר לכל תהיה, פתח לבי בתורתך" מחברת את שני המעיינות: הענווה פותחת את הלב לתורה. הם תלויים זה בזה, כמאמר ספר יצירה: "נעוץ סופן בתחילתן"

ובזהר ס"פ בלק ממעיני הישועה אלין או"א היינו כי ב' מעיינות הנ"ל הן בחי' מ"נ ומ"ד ושרשן מבי יסודות דאו"א והם מקבלים מבי מזלות ונוצר ונקא וע' במ"ח דכ"א א' ב':¹⁵⁵

בזהר, סוף פרשת בלק: "ממעייני הישועה — אלין אבא ואמא". כלומר, שני המעיינות הנזכרים לעיל הם בחינות מ"נ ומ"ד, ושרשם משני היסודות של אבא ואמא; הם מקבלים משני מזלות, "נוצר" ו"ונקה". ראו במ"ח, דף כ"א ע"א-ע"ב:

הזהר מכנה את המעיינות אבא ואמא, חכמה ובינה. בקבלה אלה הם "מים נוקבין" העולים מלמטה ו"מים דכורין" היורדים מלמעלה; ושרשם ביסודות של אבא ואמא, והם מקבלים משניים משלושה עשר המזלות — מידות הרחמים — נוצר וונקה. הקיצור במראה המקום. האחרון אינו מפוענח כאן.

בעבודה

בתפילה, יש להקדים ולהביא את "האש של הדיוט": חשבון נפש כן על הריחוק של האדם מה', שמרירותו מכניעה את הלב וממשיכה את האהבה הלוהטת השורפת אש זרה, כגון דאגה לפרנסה. לאחר מכן, בתפילת שמונה עשרה בלחש, יש לעמוד לפני המלך בביטול שקט. כדי לשמר את המצב הזה במשך כל היום, יש ללמוד תורה והלכותיה בעיון, בלב שפל ("תהא נפשי כעפר לכל; פתח לבי בתורתך"); בנתינת צדקה, יש לראות בעני אדם השווה לו ולתת מתוך צורכו שלו, ולא רק מן העודף.

שאלות לשיחה

1. מדוע המאמר אוסר לשרוף את העיסוק בפרנסה, אך דורש לשרוף את הדאגה לה? מה ההבדל ביניהם?
2. איך ייתכן שהתחושה שהאדם רחוק מה' היא שמקרבת אותו אליו? כיצד פועלות יחד היד השמאלית והיד הימנית?
3. הבן הרחוק מאביו צועק, ואילו הבן שעומד לידו שותק. מה מלמד המשל הזה על ההבדל בין פסוקי דזמרה לתפילת שמונה עשרה?
4. מדוע לימוד תורה, שענייניה גשמיים, הוא הדרך לשמר במשך כל היום את הביטול שבתפילה?
5. מה משותף לענווה וללימוד התורה, שבגללו שניהם נקראים "עפר", ומדוע צריכים המים לבוא מתחת לעפר כדי להיות מים חיים?

הערות

פסקה 1

1 ושאבתם מים

ההערה מפנה לתמליל אחר (הנחה) של אותו מאמר, שנרשם בידי שומע אחר.

הערות קה"ת

הנחה אחרת בסה"מ אתהלך לאזניא עי קלב. וראה מאמרי אדה"ו הקצרים עי תרכג הערה 153. וראה היום יום עי צו (נעתק בהוספות להערות וציונים בלקויות כאן). באוה"ת דברים כרך ו עי ב'תקלא הערה לד"ה זה.

2 ושאבתם מים בששון

הבטחת ישעיהו שישאל ישאבו מים בשמחה ממעינות הישועה. בסוף המאמר הפסוק נדרש על העבודה הפנימית של חג הסוכות ושמני עצרת

ישעיהו י"ב:3: Isaiah 12:3

ושאבתם מים בששון ממעיני הישועה:

Therefore with joy shall ye draw water Out of the wells of salvation.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערות קה"ת

ישעיי יב, ג.

3 ואש של מעלה הי יורד על המזבח כדמות ארי

בתלמוד נאמר שהאש שעל המזבח רבצה בדמות אריה. המאמר רואה בדימוי זה דגם לאהבה הלוהטת המתעוררת בתפילה

יומא כ"א בב"א: Yoma 21b

הערות קה"ת

יומא כא, ב. וראה לעיל פ' במדבר יא, א.

4 וניסוך המים כל שבעה

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה)

הערות קה"ת

סוכה פ"ד, מ"א.

5 וניסוך המים כל שבעה

המשנה מונה את ניסוך המים בין עבודות חג הסוכות שנמשכו כל שבעת הימים.

משנה סוכה ד':א: Mishnah Sukkah 4:1

לולב וערבה, ששה ושבעה. ההלל והשמחה, ששנה. סכה וניסוך המים, שבעה. והחליל, חמש וששה:

The [shaking of the] lulav and the [ritual of the] willow [branches were each done, at times] on six [days of the festival], and [at times] on seven. The [recitation of the] Hallel, and the simchah [the obligation to bring Shelamim sacrifices to the Temple as part of the rejoicing on the three pilgrimage festivals] were each done on eight [days]. The [dwelling in the] sukkah, and the water libations [were each done] on seven [days]. And the flute [was played, at times] on five, and [at times] on six.

Torat Emet 357 (Public Domain) • Eighteen Treatises from the Mishna (Public Domain)

6

ביום השמיני עצרת

ציווי התורה על היום השמיני שלאחר חג הסוכות. כאן נדרש המונח "עצרת" ככינוס של כל מדרגות החג

במדבר כ"ט:ל"ה: Numbers 29:35

ביום השמיני עצרת תהיה לכם כל-מלאכת עבודה לא תעשו:

On the eighth day ye shall have a solemn assembly: ye shall do no manner of servile work;

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערות קה"ת

במדבר כט, לה.

7

בפסוק נמנים פרים, אילים, כבשים ושעירים שהובאו לקרבנות בחנוכת המקדש בימי חזקיהו; המאמר משתמש באותה רשימה לתיאור הקרבנות שעל המזבח

דברי הימים ב כ"ט:כ"א: II Chronicles 29:21

ויביאו פרים-שבעה ואילים שבעה וכבשים שבעה וזעפירי עזים שבעה לחטאת עלי-המזלכה ועלי-המקדש ועלי-יהודה ויאמר לבני אהרן הכהנים להעלות עלי-מזבח ה

And they brought seven bullocks, and seven rams, and seven lambs, and seven he-goats, for a sin-offering for the kingdom and for the sanctuary and for Judah. And he commanded the priests the sons of Aaron to offer them on the altar of the L-RD.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 2

קהלת ביקש למצוא "דברי חפץ". המאמר משתמש בביטוי כדי לתאר את מציאת המשמעות הפנימית של עבודת המקדש בנפש האדם

קהלת י"ב:10: Ecclesiastes 12:10

בקש קהלת למצא דברי-חפץ וכתוב ישר דברי אמת:

Koheleth sought to find out words of delight, and that which was written uprightly, even words of truth.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 3

9 תפלות כנגד תמידין

דעת התלמוד שהתפילות תוקנו כנגד קרבנות התמיד; היא מבססת את קריאת המאמר בתפילה כעבודת מזבח פנימית

ברכות כ"ו ב:ד'-ה': Berakhot 26b:4-5

איתמר, רבי יוסי ברבי חנינא אמר: תפלות אבות תקנום. רבי יהושע בן לוי אמר: תפלות כנגד תמידין תקנום. תנא כוותיה דרבי יוסי ברבי חנינא, ותנא כוותיה דרבי יהושע בן לוי. תנא כוותיה דרבי יוסי ברבי חנינא: אברהם תקן תפלת שחרית, שנאמר: "וישכם אברהם בבקר אל המקום אשר עמד שם", ואין "עמידה" אלא תפלה, שנאמר: "ויצמד פינקס ויפלל".

It has been reported : R. Jose b. R. Hannina said : The Patriarchs instituted the Tefillot. R. Joshua b. Levi said: The Tefillot were instituted to correspond with the continual sac-

rifices. There is a teaching in agreement with both of them. There is a teaching in agreement with R. Jose b. R. Hannina: Abraham instituted the morning Tefillah; as it is said, "And Abraham got up early in the morning to the place where he had stood" (Gen. xix. 27) — "standing" means prayer; as it is said, "Then ...

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

הערת קה"ת

ברכות כו, ב.

עבודה שבלב זו תפלה

חז"ל דורשים את "לעבדו בכל לבבכם" על התפילה, עבודת הלב; מכאן שהלב הוא המזבח.

Taanit 2a:11א"י: תענית בי

ומנא לן דבתפלה — דתנא: "לאהבה את ה' אלקיכם ולעבדו בכל לבבכם", איזו היא עבודה שהיא כלב — הוי אומר: זו תפלה. וכתבי בתריה: "ונתתי מטר ארצכם בעתו יורה ומלקוש".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

תענית ב, א. קטע מובא באוה"ת שה"ש כרך ב ע' תפכ.

והלב הוא רומז כנגד המזבח

חיבור קלאסי במחשבה הדרשנית, המובא כמקור קדום לדימוי הלב כמזבח.

הערת קה"ת

ראה עקידה פ' צו. תורת העולה ח"א פכ"ד.

וכשם שהיו ב' מזבחות פנימי וחיצון כך יש בלב ב' בחי

דיון מקביל בשני המזבחות כשני ממדים של הלב.

הערת קה"ת

ראה סה"מ תקס"ד ע' סו ואילך. דרך מצותיך מצות בנין מקדש פו, א. אוה"ת ויקהל ע' בירה ואילך.

בזח"ג פי צו ד"ל ע"ב

אותו קטע בוהר מובא גם שם.

הערת קה"ת

נוצר גם לעיל פי שלח מט, א. "אמר רבי יהודה דא אוריאל ובהרמ"ז שם אוריאל בת"ת". — אוה"ת נ"ך כרך א ע' תרצה. וראה באוה"ת פי ויקהל ע' ביקפה מה שמציין לזהר הנ"ל.

קול דממה דקה

"קול דממה דקה" ששמע אליהו; הוהר מיישם אותו על המזבח הפנימי

I Kings 19:12ב"י: מלכים א י"ט

ואחר הרעש אש לא באש הי ואחר האש קול דממה דקה:

and after the earthquake a fire; but the L-RD was not in the fire; and after the fire a still small voice.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ובפרדס בעה"כ ערך מזבח

שער ערכי הכינויים של רבי משה קורדובירו, בערך "מזבח"

Pardes Rimmonim 23ג: פרדס רמונים כ"ג

ב' בחי מזבח . . פרים ואילים וכבשים כו'

דיון מקביל בשני המזבחות ובקרבת שול המזבח החיצון

הערת קה"ת

ראה אוה"ת ויקהל ע' ביקפה.

ותצא אש דא אוריאל

הוהר בצו (דפים לב ע"ב-לג ע"א, כפי שמציין הטקסט) מפרש את האש שיצאה מלפני ה' כמלאך אוריאל.

Zohar, Tzav 21:154-24:166ו"קס"ד: צו כ"א: קנ"ד-כ"ד: קס"ד

Another was that they thrust themselves forward in the place of their father. A third was that they were not married; for such are not meet to bring blessings into the world. And a fourth was that they were intoxicated with wine. THIS (Zoth) IS THE ANOINTING PORTION OF AARON AND OF HIS SONS. R. Jose said: 'Zoth (Shekinah) indeed is the anointing portion of Aaron, for he brought of the oil of the supernal anointing and caused it to flow below; and by the hand of Aaron Zoth was ...

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

ובדף כ"ז כתב דאוריאל גימטריא אברהם

שם כותב הצמח צדק שאוריאל "הוא גימטריה של אברהם, בחינת חסד" — אותה נקודה המובאת כאן

הערת קה"ת

"והוא כחשבון אברהם בחי חסד" — אוה"ת ויקהל ע' ב'קמו.

חסד לאברהם

"חסד לאברהם": אברהם מגלם את מידת החסד, שממנה יורשת האהבה הטבעית.

Micah 7:20ז'י: מיכה ז'

תתן אמת לעקב חסד לאברהם אשר נשבעת לאבותינו מימי קדם:

Thou wilt show faithfulness to Jacob, mercy to Abraham, As Thou hast sworn unto our fathers from the days of old.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

מיכה ז, כ.

וע' עוד בוהר בראשית (ד"ו ע"ב)

הקטע בוהר שהטקסט מצטט בעניין האריה ו"רוחא דשנב בה"

Zohar, Introduction 12:104-114ד"ק: קי"ד-ק"י: הקדמה י"ב

בד"ה וילקט יוסף

המאמר המצוטט בטקסט, המסביר את הספחים כ"רוחא דשנב בה"

הערת קה"ת

תו"א מד, ג. וראה אוה"ת בראשית כרך ב שנב, א. סה"מ תקס"ב ח"ב ע' שלט.

למילים האלה Genesis 47:14 הערת קה"ת מפנה ל

Genesis 47:14י"ד: בראשית מ"ז

וילקט יוסף את כל הכסף הנמצא בארץ מצרים ובארץ כנען בשבך אשר יהם שברים ויבא יוסף את הכסף ביתה פרעה:

And Joseph gathered up all the money that was found in the land of Egypt, and in the land of Canaan, for the corn which they bought; and Joseph brought the money into Pharaoh's house.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

למילים האלה Isaiah 11:7 הערת קה"ת מפנה ל

Isaiah 11:7ז'י: ישעיהו י"א

ופרה ודב תרעינה יחדו ירבצו ילדיהן ואריה כפקר יאכליתמן:

And the cow and the bear feed; Their young ones shall lie down together; And the lion shall eat straw like the ox.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

24 אחרי ה' ילכו כאררי ישאג

דימויו של הושע לעם ההולך אחרי ה' השואג כאריה; המאמר דורש אותו על אהבה בוערת של אדם שאינו רוצה להיפרד מה'.

Hosea 11:10: הושע י"א:10

אַחֲרֵי ה' יֵלְכוּ כְּאַרְיֵה יִשְׁאַג כִּי־הוּא יִחַדְדוּ בְּנֵי מִצְרָיִם:

They shall walk after the L-RD, Who shall roar like a lion; For He shall roar, And the children shall come trembling from the west.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

הושע יא, י.

25 בדיה שה"ש

המאמר ההוא מסביר של"כלה" יש שתי משמעויות, הראשונה קשורה ל"כליון", כמיהה המכלה ומתישה את האדם. לפי המאמר הזה, שתי המשמעויות הן שני ממדי הלב שמייצגים שני המובחות.

Song of Songs 1:1: שיר השירים א':1

שִׁיר הַשִּׁירִים אֲשֶׁר לְשֹׁלֹמֹה:

THE song of songs, which is Solomon's.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

לקמן שה"ש א, א.

4 פסקה

26 אש אוכלה אש

התלמוד מתאר אש האוכלת אש; המאמר מיישם זאת על האש האלוקית. המכלה את האישים הזרים שבאדם.

Yoma 21b:5-6: יומא כ"א ב:ה'-ו'

כִּי קָא אָמְרִינן — בְּדִהְיֹוט. דְּתַנָּא: "וְנִתְּנוּ בְּנֵי אֶהְרֹן הַכֹּהֵן אֵשׁ עַל הַמִּזְבֵּחַ", אֲפֹרָה עַל פִּי שְׂאֵשׁ יוֹרֶדֶת מִן הַשָּׁמַיִם, מִצֻּה לְהַבִּיא מִן הַהָדִיט. רְבוּצָה בְּאֵרִי. וְהַתְּנָא, אָמַר רַבִּי תַנְיָנָא סְגֵן הַכֹּהֲנִים: אֲנִי רְאִיתִיהּ, וְרְבוּצָה כְּכֹלֵב! לֹא קִשְׁיָא: כָּאן — בְּמִקְדָּשׁ רִאשֹׁן, כָּאן — בְּמִקְדָּשׁ שֵׁנִי.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

יומא כא, ב.

27 הנקרא בשם אש זרה

נבד ואביהוא הקריבו "אש זרה" שה' לא ציווה עליה. המאמר משתמש במונח לתיאור כל אש באדם שאינה לה'.

Leviticus 10:1: ויקרא י':1

וַיִּקְחוּ בְנֵי־אֶהְרֹן נָדָב וַאֲבִיהוּא אֵשׁ מִחֶתְתּוֹ וַיִּתְּנוּ בָהֶן אֵשׁ וַיִּשְׂמוּ עָלֶיהָ קִטְרֶת וַיִּקְרִיבוּ לִפְנֵי ה' אֵשׁ זָרָה אֲשֶׁר לֹא צִוָּה אֹתָם:

And Nadab and Abihu, the sons of Aaron, took each of them his censer, and put fire therein, and laid incense thereon, and offered strange fire before the L-RD, which He had not commanded them.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

28 ארוז"ל שאסור לאכול קודם התפלה

התלמוד אוסר לאכול לפני שהתפלל; המאמר מסביר את האיסור בכך שעל האדם לעמוד מעל מזונו.

Berakhot 10b: ברכות י" ב

הערת קה"ת

ברכות י, ב. שו"ע או"ח ספ"ט, ס"ג.

29 שאסור לאכול קודם התפלה

ההלכה הפסוקה שלפיה אין לאכול או לשתות לפני תפילת שחרית.

Shulchan Arukh, Orach Chayim 89:3: שולחן ערוך, אורח חיים 89:3

פ"ט:ג

אסור לו להתעסק בצרכיו או לילך לדרך עד שיתפלל תפלת י"ח (ויש מקילין לאחר שאמרו מקצת ברכות קודם שאמרו ברוך שאמר טוב להחמיר בזה) (תרומת הדשן סי' י"ח) ולא לאכול ולא לשתות אבל מים מותר לשתות קודם תפלה בין בחול ובין בשבת ויום טוב וכן אוכלין ומשקין לרפואה מותר:

Maginei Eretz: Shulchan Aruch Orach Chaim, Lemberg, 1893 (Public Domain)

30 לשרוף דאגת הפרנסה

שם מזוהה דאגה לפרנסה עם הצורה הרוחנית של סקילה, והדבר מתאים למקריאה שבקטע הזה לשרוף דאגה זו בתפילה.

הערת קה"ת

עי לעיל שובח האי רפ"ג סקילה ברוחני דאגת הפרנסה יעו"ש [כ].

31 כי ה"א אש אוכלה הוא

"כי ה' אלקיך אש אוכלה". המאמר דורש זאת כאש המכלה את כל האישים שאינם מוקדשים לה'.

Deuteronomy 4:24: דברים ד':כ"ד

Havayah אֱלֹהֶיךָ אֵשׁ אוֹכֵלָה הוּא אֵל קָנָא:

For the L-RD thy G-d is a devouring fire, a jealous G-d.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים ד, כד.

32 יגיע כפיר כי תאכל

המזמור משבח את מי שאוכל מיגיע כפיו; לכן הפרנסה עצמה טובה. רק את הדאגה יש לשרוף.

Psalms 128:2: תהילים קכ"ח:ב

יָגִיעַ כַּפִּי כִּי תֹאכַל אֲשֶׁרִיד וְטוֹב לִי:

When thou eatest the labour of thy hands, Happy shalt thou be, and it shall be well with thee.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קכח, ב.

עם קרובו

39

ישראל הם "עם קרובו", קרבת החיבוק של היד הימנית

תהילים קמ"ח:י"ד Psalms 148:14

וְיָרִם קֶרְנוֹ לְעֲמוֹ תְהַלֵּךְ לְכָל־חֲסִידָיו לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל עִם קָרְבוֹ הַלְלוּ־הָהוּא:

And He hath lifted up a horn for His people, A praise for all His saints, Even for the children of Israel, a people near unto Him. Hallelujah.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קמח, יד.

בביאור ע"פ שימני כחותם

ביאור זה דורש את "שימני כחותם על לבך" על התפילין, שרצועותיהן תלויות על הלב, ומסביר שהרצועות השחורות מושרשות במדרגה גבוהה מאוד, ה"לובן" של חסד דעתיק. הדבר מעמיק את תמונת חיבוק היד הימנית הנמשך ללב כאהבה רכה.

הערת קה"ת

לקמן ש"ש מו, ד.

כי לא ידח ממנו נדח

41

ה' מתכנן דרכים "לבלתי ידח ממנו נדח"; לכן הדחייה אינה יכולה לבוא ממנו עצמו.

שמואל ב י"ד:יד II Samuel 14:14

כִּי־מֹת נָמוּת וְכַמִּים הַנִּגְרָרִים אֲרָצָה אֲשֶׁר לֹא יֵאָסְפוּ וְלֹא־יֵשָׂא אֱלֹקִים נֶפֶשׁ וְחֶשֶׁב מִחֻשְׁבוֹת לְבִלְתִּי יִדַּח מִמֶּנּוּ נִדְחַ:

For we must needs die, and are as water spilt on the ground, which cannot be gathered up again; neither doth G-d respect any person; but let him devise means, that he that is banished be not an outcast from him.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ראה ש"ב יד, יד.

בצדקה תכונני

42

"בצדקה תכונני" נאמר על כנסת ישראל, ולכן היא נקראת צדקה.

ישעיהו נ"ד:יד Isaiah 54:14

בְּצִדְקָה תִּכְוֶנֶנִּי רַחֲמֵי מַעֲשֶׂק כִּי־לֹא תִירָאִי וּמִמַּחְתָּה כִּי לֹא־תִקְרַב אֵלֶיךָ:

In righteousness shalt thou be established; be thou far from oppression, for thou shalt not fear, And from ruin, for it shall not come near thee.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישע"י נד, יד. [כ].

ישראל למטה הם מלאים מצות צדקה

43

התלמוד אומר שאפילו פושעי ישראל מלאים מצוות כרימון

חגיגה כ"ז א:ח' Chagigah 27a:8

אָמַר רִ'שׁ לְקִישׁ: אֵין אור שֶׁל גִּיהִנָּם שׁוֹלֵטת בְּפוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל, קַל וְחֹמֶר מִמִּזְבֵּחַ הָהָב: מָה מִזְבֵּחַ הָהָב שְׂאִין עָלָיו אֵלָא כְּעוֹבֵי דִינָר זָהָב — כְּמָה שְׂנִים אֵין הָאור שׁוֹלֵטת בוֹ, פּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל שְׁמָלְאִין מִצֻּת כְּרִמּוֹן, דְּכַתִּיב: "כִּפְלַח הָרִמּוֹן רִקְתָּךְ", אֵל תִּקְרִי "רִקְתָּךְ", אֵלָא: רִקְנִין שְׂבָר — עַל אַחַת כְּמָה וְכְמָה.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

פסקה 5

33 אע"פ שאש יורד . . מצוה להביא מן ההדיוט

התלמוד פוסק שאף שהאש ירדה מן השמים על המזבח, יש מצווה להביא גם אש מן ההדיוט. המאמר דורש את האש הרגילה כמאמץ האדם המוריד את האש שלמעלה.

יומא כ"א ב:ה'-ו' Yoma 21b:5-6

כִּי קָא אָמְרִינָן — בְּדִהְיֹוט. דְּתַנְיָא: "וְנִתְּנוּ בְנֵי אֶהְרֹן כֶּהֱנִי אֵשׁ עַל הַמִּזְבֵּחַ", אִף עַל פִּי שְׂאֵשׁ יוֹרֶדֶת מִן הַשָּׁמַיִם, מִצְוָה לְהָבִיא מִן הַהָדְיוֹט. רְבוּצָה כְּאָרִי. וְהַתְנָא, אָמַר רַבִּי חֲנִינָא סָגֵן הַכֹּהֲנִים: אֲנִי רְאִיתִיהּ, וּרְבוּצָה כְּכֻלָּב! לֹא קָשִׁיָא: כָּאֵן — בְּמִקְדָּשׁ רִאשׁוֹן, כָּאֵן — בְּמִקְדָּשׁ שֵׁנִי.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

יומא כא, ב.

34 זורע צדקות ומצמיח ישועות

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה)

הערת קה"ת

ברכת יוצר.

35 שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקני

הפסוק על היד השמאלית שתחת הראש ועל חיבוק היד הימנית; המאמר דורש את השמאל על ההכנעה של הימים הנוראים ואת הימין על אהבת חג הסוכות.

Song of Songs 2:6 שיר השירים ב:ו'

שְׁמָאלוֹ תַּחַת לְרֹאשִׁי וַיְמִינִי תַּחְבֵּקֵנִי:

Let his left hand be under my head, And his right hand embrace me.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שה"ש ב, ו.

36 חסד דרועא ימינא

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה)

הערת קה"ת

ת"ז בהקדמה (פתח אלי').

37 חסד דרועא ימינא

בתפילת אליהו (פתח אליהו), בהקדמה לתיקוני זוהר, נאמר: "חסד דרועא ימינא".

Tikkunei Zohar 17a:16-17 תקוני זוהר י"ז א:ט"ז-י"ז

ואתקריאו בתקונא דא. חסד דרועא ימינא. גבורה דרועא שמאלא. תפארת גופא. נצח והוד תרין שוקין. ויסוד סיומא דגופא אות ברית קדש. מלכות פה. תורה שבע"פ קרינן ליה. מוחא חכמה איהו מחשבה מלגו. בינה לבא ובה הלב מבין. ועל אלין תרין כתיב *הנסתרות ליי אלקינו.

Constantinople, 1740 (CC-BY-NC)

38 וימין מקרבת

התלמוד מלמד שהיד השמאלית דוחה והימנית מקרבת; המאמר מיישם כאן את שני חלקי המאמר

Sotah 47a סוטה מ"ז א

הערת קה"ת

סוטה מז, א. וש"נ.

הערת קה"ת

מלאכי ב, י.

ראה חגיגה כז, א.

צריך לזרוע ע"ג עפר שנחרש

44

הערת קה"ת מפנה כאן לתלמוד בעניין זריעה רק באדמה שנחרשה; המאמר משווה את החרישה לשבירת הלב.

פסחים מ"ז ב:ד'ר-4-6b Pesachim

צונמא בר זריעה? צונמא מלמעלה, ועפר תיחות מלמטה. ותיפוק לקה משום עפר תיחות! אלא אמר רב רב אשי: בטינא. וטינא בר זריעה הוא! במתנתא. איתיביה אביי: המבשל גיד הנשה בחלב ביום טוב ואוכלו — לוקה חמש. לוקה משום מבשל גיד ביום טוב, ולוקה משום אוכל גיד, ולוקה משום מבשל בשר בחלב, ולוקה משום אוכל בשר בחלב, ולוקה משום הבצעה. ואי אמרינן "הואיל" — אהבצעה לא ליחייב, הואיל דחזי לקה לצרכו!

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

ראה פסחים מז, ב.

ומאי חזית דדמא דידך סומק טפי

45

"ומאי חזית דדמא דידך סומק טפי" — טענת התלמוד שאין חיי אדם אחד קודמים לחיי אחר; כאן היא סיבה לחלוק את הלחם.

פסחים כ"ה ב:ד'ר-25b Pesachim

ושפייכות דמים גופיה מנלן? סברא הוא: כי הוה דאמא לקמיה דרבא, אמר לקה: מרי דוראי אמר לי: זיל קטליה לפלגיא, ואי לא — קטלינא לה. אמר לקה: ליקטלוך ולא תיקטול, מאי חזית דדמא דידך סומק טפי? דילמא דמא דהוה גברא סומק טפי.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

פסחים כה, ב.

ולרש אין כל

46

במשל נתן נאמר: "ולרש אין כל".

שמואל ב י"ב:ג'3-II Samuel

ולרש אינפל כי אם-כבשה אחת קטנה אשר קנה ויחיה ותגדל עמו ועם-בניו יחדו מפתו תאכל ומכסו תשתה ובחיקו תשקב ותהיילו כבת: but the poor man had nothing save one little ewe lamb, which he had bought and reared; and it grew up together with him, and with his children; it did eat of his own morsel, and drank of his own cup, and lay in his bosom, and was unto him as a daughter.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ש"ב יב, ג.

הלא אב אי לכולנו

47

"הלא אב אחד לכולנו"; המאמר משתמש בכך כדי להראות שהנותן והמקבל שווים.

מלאכי ב' י"10:2 Malachi

הלא אב אחד לקלנו הלא אל אחד בראנו מדוע נבדד איש באחיו לקלל ברית אבותינו:

Have we not all one father? Hath not one G-d created us? Why do we deal treacherously every man against his brother, Profaning the covenant of our fathers?

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 6

48

ואנכי עפר ואפר

דברי אברהם כשהתחנן בעד סדום. המאמר דורש אותם על ההכנעה שעשתה אותו לאדמה שבה צומח החסד.

בראשית י"ח כ"ז:18 Genesis

ויצען אברהם ויארם הנה-נא הואלתי לדבר אל-אדני ואנכי עפר ואפר:

And Abraham answered and said: 'Behold now, I have taken upon me to speak unto the L-rd, who am but dust and ashes.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית יח, כז.

49

הושיעה ימינך

למילים האלה Psalms 7:7 הערת קה"ת מפנה ל

תהילים ז:7:7 Psalms

הערת קה"ת

תהילים ז, ז. [כ].

50

הושיעה ימינך

"הושיעה ימינך וענגי", הפסוק שהטקסט עצמו מציין בתהלים ס; המאמר דורש אותו כהמשכת אור מקיף על החסד.

תהילים ס:7:60 Psalms

למען תחלצו ידידיך הושיעה ימינך וענגי:

That Thy beloved may be delivered, Save with Thy right hand, and answer me.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

51

השיב אחור ימינו

ה' "השיב אחור ימינו" מפני האויב. המאמר דורש זאת כחסד המוסתר בדברים חיצוניים.

איכה ב' ג:3 Lamentations

גדע בחר-אף כל קרן ישראל השיב אחור ימינו מפני אויב ויבצר ביצלב כאש להבה אכלה סביב:

He hath cut off in fierce anger All the horn of Israel; He hath drawn back His right hand From before the enemy; And He hath burned in Jacob like a flaming fire, Which devoureth round about.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

איכה ב, ג.

52

להושיע ידו לו

"זרועו הושיעה לו". הערת קה"ת מפנה גם לשופטים ז, ב: "ידי הושיעה ליי".

שופטים ז:2:7 Judges

ויאמר ה' אל-גדעו רב העם אשר אתך מתתי את-מדני בידם פויתפאר עלי ישראל לאמר ידי הושיעה לי:

And the L-RD said unto Gideon: 'The people that are with thee are too many for Me to give the Midianites into their

hand, lest Israel vaunt themselves against Me, saying: mine own hand hath saved me.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ישעיהו נ"ט:ט"ז

וַיֵּרָא כִּי־אֵין אִישׁ וַיִּשְׁתַּמֶּם כִּי אֵין מִפְגִּיעַ וַתִּשְׁעֵלֻ זְרָעוֹ וַצְדָקְתּוֹ הִיא סִמְכָתָהּ:

And He saw that there was no man, And was astonished that there was no intercessor; Therefore His own arm brought salvation unto Him; And His righteousness, it sustained Him;

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ראה שופטים ז, ב. ישע"י נט, טז.

53

עת לחבק

"עת לחבק ועת לרחק מחבק", הנידון במאמר המצוטט בטקסט

Ecclesiastes 3:5:ה'קהלת

עַת לְהַשְׁלִיךְ אֲבָנִים וְעַת לְחַבֵּק אֲבָנִים עַת לְרַחֵק מִחֻבֵּק:

A time to cast away stones, and a time to gather stones together; A time to embrace, and a time to refrain from embracing;

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

קהלת ג, ה. [כ].

54

השיב אחר ימינו בזהר פי ויצא קס"ג

הראשון מבין קטעי הזוהר שהטקסט מונה על "השיב אחר ימינו"

ספר זוהר, ויצא ל"ח:שמ"ז-שמ"ח:347-359Zohar, Vayetzei

But when the Temple was destroyed, then it could be said, "He hath drawn back his right hand" (Lam. 2, 3), wherefore also it is written: "Save me with thy right hand and answer me" (Ps. 60, 7); and the left side has since been gathering force and uncleanness, and will continue to do so until G-d shall rebuild the Temple and establish the world on its right foundation, and the right order shall be restored, and the side of uncleanness shall pass out of the world, as it says: ...

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

55

בזהר פי ויצא . . ובמק"מ שם

ההערה מפנה למקומות שבהם הצמח צדק דן בקטעי הזוהר האלה על היד הימנית שהושבה לאחור

הערת קה"ת

ראה באוה"ת פ' וארא ע' קכה ובפי פנחס ע' רסב.

56

ע"פ המאמר הזהר . . קוב"ה בגלותא סליק לעילא

הקטע מהמאמר הנדפס כאן מסביר כיצד התורה והמצוות ממשיכות את האור המקיף לתוך הנפש, וכיצד השמחה מביאה להכנעה, כדוגמת מלך המתגלה לכל משרתיו בשמחתו. זהו המקום שאליו מתכוון הטקסט באומרו "נתבאר במקום אחר" על דברי הזוהר "קב"ה בגלותא סליק לעילא"

הערת קה"ת

ראה לעיל פ' נצבים מח, א. תו"א נה, ב.

57

קב"ה בגלותא סליק לעילא

הזוהר בוויקרא שהטקסט מצטט: בגלות הקב"ה "סליק לעילא"

ספר זוהר, ויקרא מ"ט:שמ"ב-51:342-49Zohar, Vayikra

נ"א:שנ"ב

We have learnt', he said, 'that on the day when the Sanctuary on earth was laid waste and Israel went into captivity with millstones on their necks and their hands bound behind them, and the Community of Israel was banished from the house of her Husband to follow them, when She came down She said: "I will go in front and weep for my home and my children and my Husband." When she came down and saw her home devastated and the blood of saints spilled in its midst and ...

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

58

וכ"מ הפי' בזהר פרשה בשלח . . ובפי' אחרי דע"ד ע"א

אותם קטעי זוהר נמנים גם שם

הערת קה"ת

נזכרים גם באוה"ת נ"ך כרך ב ע' עח.

59

כמ"ש הושיעה ימינך . . בתהלים ס"י

פירוש הצמח צדק על תהלים, על פסוק זה

הערת קה"ת

ראה ביהל אור ע"פ. ובאוה"ת נ"ך כרך ב ע' א"עח.

60

וסוכה תהיה לצל יומם

הבטחת ישעיהו שסוכה תהיה צל ביום; המאמר דורש את הצל כאור המקיף על החסד.

ישעיהו ד':6Isaiah

וְסִכָּה תִּהְיֶה לְצִל־יוֹמָם מִחֶרֶב וּלְמִקְסָתוֹר מִזֶּרֶם וּמִמָּקָר:

And there shall be a pavilion for a shadow in the day-time from the heat, and for a refuge and for a covert from storm and from rain.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

61

חסד לאברהם

"חסד לאברהם": "יומם" הוא חסדו של אברהם

מיכה ז':20Micah

וַתֵּן אֶמֶת לְיַעֲקֹב חֶסֶד לְאַבְרָהָם אֲשֶׁר־נִשְׁבַּעְתָּ לְאַבְתָּנִיו מִיְמֵי קְדָם:

Thou wilt show faithfulness to Jacob, mercy to Abraham, As Thou hast sworn unto our fathers from the days of old.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

62

ורב חסד

"ורב חסד", אחת משלוש עשרה מידות הרחמים, כאן כחסד עליון המקיף את החסד

שמות ל"ד:6Exodus

וַיַּעֲבֵר ה' עַל־פָּנָיו וַיִּקְרָא ה' ה' אֵל רַחוּם וְחַנּוּן אֶרֶךְ אַפַּיִם וְרַב־חֶסֶד וְאֱמֶת:

And the L-RD passed by before him, and proclaimed: 'The L-RD, the L-RD, G-d, merciful and gracious, long-suffering, and abundant in goodness and truth;

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות לד, ו.

הושיעה לו ימינו

”הושיעה לו ימינו”.

תהילים צ”ח:א-ח Psalms 98:1

מזמור שירו לה' שיר חדש כִּי־נִפְלְאוֹת עָשָׂה הוֹשִׁיעָה־לוֹ יְמִינוֹ וְזִרְעֵ קָדְשׁוֹ:

A Psalm. O sing unto the L-RD a new song; For He hath done marvellous things; His right hand, and His holy arm, hath wrought salvation for Him.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ימינך ה' נאדרי בכח

משירת הים; הוזהר דורש את ”ימינך ה' נאדרי בכח” על התורה.

שמות ט”ו:6 Exodus 15:6

יְמִינֶךָ הַבְּיָמָה נֶאֱדָרִי בְּכַח יְמִינֶךָ הַבְּיָמָה תִּרְעֵץ אוֹיְבִי:

Thy right hand, O L-RD, glorious in power, Thy right hand, O L-RD, dasheth in pieces the enemy.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ואשים דברי בפיה ובצל ידי כסיתך

”ואשים דברי בפיה ובצל ידי כסיתך”: התורה כצל וכסוכה.

ישעיהו נ”א:ט”ז Isaiah 51:16

וְאֲשֶׁם דְּבָרֵי בְּפִיךָ וּבְצֶל יָדַי כְּסִיתִיךָ לְנֹטַע שָׁמַיִם וְלִיסַד אֶרֶץ וְלֹא־מִר לְצִיּוֹן עַמִּי־אֲתָה:

And I have put My words in thy mouth, And have covered thee in the shadow of My hand, That I may plant the heavens, And lay the foundations of the earth, And say unto Zion: ‘Thou art My people.’

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 7

ימינך ה' תרעץ אויב

”ימינך ה' תרעץ אויב”. המאמר מפרש את האויב כיצר הרע ומציין ”ש”תרעץ” מורכב מאותיות כמו ”עצרת”.

שמות ט”ו:6 Exodus 15:6

יְמִינֶךָ הַבְּיָמָה נֶאֱדָרִי בְּכַח יְמִינֶךָ הַבְּיָמָה תִּרְעֵץ אוֹיְבִי:

Thy right hand, O L-RD, glorious in power, Thy right hand, O L-RD, dasheth in pieces the enemy.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

למען דעת כל עמי הארץ

מתוך תפילת שלמה בחנוכת בית המקדש, הנקראת כהפטרה של שמיני עצרת: ”למען דעת כל עמי הארץ”.

מלכים א ח:60 I Kings 8:60

לְמַעַן דַּעַת כָּל־עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי הוּא הָאֱלֹהִים אֵין עוֹד:

that all the peoples of the earth may know that the L-RD, He is G-d; there is none else.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ה' לי בעוזרי

הפסוק הפותח את המאמר שהטקסט מצטט

תהילים קי”ח:7 Psalms 118:7

ה' לִי בְּעֹזְרִי וְאֲנִי אֶרְאֶה בְּשֹׁנְאֵי:

כי חפץ חסד הוא

”כי חפץ חסד הוא”: חסד הנובע מרצונו של ה'.

מיכה ז:”ח Micah 7:18

מִי־אֵל כְּמוֹךָ נָשָׂא עוֹן וְעֹבֵר עַל־פֶּשַׁע לְשֹׂאֲרִית נִחַלְתּוֹ לֹא־תִחַזֵּק לְעַד אֲפֹ כִּי־חָפֵץ חֶסֶד הוּא:

Who is a G-d like unto Thee, that pardoneth the iniquity, And passeth by the transgression of the remnant of His heritage? He retaineth not His anger for ever, Because He delighteth in mercy. .

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה”ת

מיכה ז, יח.

הוי יחתו מריביו

שירת חנה; הטקסט מפנה לביאור שלו עצמו על הפסוק במקום אחר.

שמואל א ב:”י Samuel 2:10

הַבְּיָמָה יִחַתּוּ מְרִיבָיו עָלָיו בְּשָׁמַיִם יִרְעֶם הַבְּיָמָה יִדְּוּ אֶפְסִי־אֶרֶץ וְיִתְּנוּ עוֹ לְמַלְכוֹ וְיָרֶם קְרוֹן מְשִׁיחוֹ:

They that strive with the L-RD shall be broken to pieces; Against them will He thunder in heaven; The L-RD will judge the ends of the earth; And He will give strength unto His king, And exalt the horn of His anointed.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

דלית שמאלא בהאי עתיקא

האדרא רבא אומרת שאין שמאל בעתיקא, העתיק, אלא הכול חסד. הערת קה”ת מפנה גם לזוהר ג, רפט ע”א.

ספר הזוהר, נשא ט”ז:קס”ד-י”ז:קע”ג Zohar, Nasso 16:164-17:173

שאו ידיכם קדש

”שאו ידיכם קודש”, המתבאר במאמר ”צאינה וראינה” כגילוי ידו הימנית של ה' בנפש.

תהילים קל”ד:ב”2 Psalms 134:2

שְׂאוּ־יְדֵיכֶם קָדֹשׁ וּבָרְכוּ אֶת־ה'

Lift up your hands to the sanctuary, And bless ye the L-RD.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

כוס ישועות

”אשא כוס ישועות”, שקטעי הזוהר קושרים ל”ימינך”.

תהילים קט”ז:”13 Psalms 116:13

כֹּס־יִשְׁעוֹת אֲשָׂא וּבָשָׂם ה' אֶקְרָא:

I will lift up the cup of salvation, And call upon the name of the L-RD.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

קץ הימים

”קץ הימים”, ביטוי של דניאל לקץ הימים.

דניאל י”ב:”13 Daniel 12:13

וְאַתָּה לֹךְ לְקֹץ וְתִנּוּחַ וְתַעֲמִד לְגִדְלָהּ לְקֹץ הַיָּמִין:

But go thou thy way till the end be; and thou shalt rest, and shalt stand up to thy lot, at the end of the days.’

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

The L-RD is for me as my helper; And I shall gaze upon them that hate me.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

75 מצוה להביא מן ההדיוט

דברי התלמוד שיש להביא אש רגילה, שהמאמר מסביר כעת.

Yoma 21b:5-6 ר"ח ב"ח: יומא כ"א

כי קא אָמרינן — בְּהִדְיוּט. דְּתַנְיָא: "וְנִתְּנוּ בְּנֵי אֶהְרֹן הַכֹּהֵן אֵשׁ עַל הַמִּזְבֵּחַ", אֲף עַל פִּי שְׂאֵשׁ יוֹרֶדֶת מִן הַשָּׁמַיִם. מִצְוָה לְהִבְיָא מִן הַהִדְיוּט. רַבּוּצָה כְּאָרִי. וְהַתְּנָא, אָמַר רַבִּי חֲנִינְא סִגְוּ הַכֹּהֲנִים: אֲנִי רֵאִיתִיהּ, וְרַבּוּצָה כְּכֶלֶב! לֹא קִשְׂיָא: כָּאֵן — בְּמִקְדָּשׁ רִאשׁוֹן, כָּאֵן — בְּמִקְדָּשׁ שֵׁנִי.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

76 להיות ממארי דחושבנא

"מארי דחושבנא" שבוהר — מי שעורכים חשבון מלא של מעשיהם.

Sofar Zohar, Korach 7:29-8:37 ח"ט כ"ט: ספר זוהר, קרח

77 ונקלה עוד מזאת והיה שפל

דברי דוד המלך: "ונקלותי עוד מזאת והייתי שפל בעיני"

II Samuel 6:22 ב"ח: שמואל ב' ו'

וְנִקְלַתִּי עוֹד מִזֹּאת וְהִיִּיתִי שָׁפֵל בְּעֵינַי וְעַם-הָאֲמָהוּת אֲשֶׁר אֲמַרְתָּ עִמָּם אֶכְבֶּדָּהּ:

And I will be yet more vile than thus, and will be base in mine own sight; and with the handmaids whom thou hast spoken of, with them will I get me honour.'

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

78 ויצעק אל ה' בצר לו

"ויועקו אל ה' בצר להם", שאליו נרמז כאן בלשון יחיד

Psalms 107:6 ק"ו: תהילים

וַיִּצְעֲקוּ אֶל־ה' בְּצָר לָהֶם מִמִּצּוֹקוֹתֵיהֶם יִצִּילֵם:

Then they cried unto the L-RD in their trouble, And He delivered them out of their distresses.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

79 צעק לבם

"צעק לבם אל ה'": הזעקה הפנימית הנובעת מן המרירות

Lamentations 2:18 ח"ה: איכה

צִעַק לִבָּם אֶל־אֲדֹנָי חֹמַת בִּתְצִיּוֹן הוֹרִידִי כְנָחַל דְּמָעָה יוֹמָם וְלַיְלָה אֶל־תַּתְּנִי פוֹגַת לֶךְ אֶל־תֹּדֶם בִּתְצִיּוֹן:

Their heart cried unto the L-rd: 'O wall of the daughter of Zion, Let tears run down like a river Day and night; Give thyself no respite; Let not the apple of thine eye cease.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

8 פסקה

80 הוי כל צמא לכו למים

ישעיהו קורא לכל הצמאים לבוא אל המים; המאמר מפרש זאת כמענה לצימאון של אהבה לוהטת

Isaiah 55:1 א"ה: ישעיהו

הוֹי כָּל־צִמְאָה לָכוּ לִמֵּי־וַאֲשֶׁר אֵין־לּוֹ כֶּסֶף לָכוּ שִׁבְרוּ וְאָכְלוּ וּלְכוּ שִׁבְרוּ בְּלוּ־כֶסֶף וּבְלוּ מַחִיר יָיִן וְחֶלֶב:

Ho, every one that thirsteth, come ye for water, And he that hath no money; Come ye, buy, and eat; Yea, come, buy wine and milk Without money and without price.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

9 פסקה

81 אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלהים

"אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלקים... אין עוד מלבדו". המילה "הראת" מציינת ידיעה בדרך של ראייה

Deuteronomy 4:35 ד"ה: דברים

אַתָּה הָרַאתָ לְדַעַת כִּי ה' הוּא הָאֱלֹקִים אֵין עוֹד מִלְּבָדוֹ:

Unto thee it was shown, that thou mightiest know that the L-RD, He is G-d; there is none else beside Him.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

82 בשמים כו' אין עוד

"ה' הוא האלקים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד". המאמר משלב את הניסוחים של שני הפסוקים

Deuteronomy 4:39 ד"ה: דברים

וַיֵּדַעַת הַיּוֹם וְהַשַּׁבָּת אֱלֹהֵי־לִבְכֶּם כִּי ה' הוּא הָאֱלֹקִים בְּשָׁמַיִם מִמַּעַל וְעַל־הָאָרֶץ מִתַּחַת אֵין עוֹד:

know this day, and lay it to thy heart, that the L-RD, He is G-d in heaven above and upon the earth beneath; there is none else.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

10 פסקה

83 הלב תוכו רצוף אהבה

"תוכו רצוף אהבה": אהבה הממלאת את הפנים מבלי להתגלות כלפי חוץ

Song of Songs 3:10 י"ג: שיר השירים

עֲמוּדָיו עֲשֶׂה כֶּסֶף רִפְיֵדוֹתָו זָהָב מְרֻכָּבוֹ אֲרָגְמָן תּוֹכוֹ רִצּוּף אֲהָבָה מְכֻנּוֹת יְרוּשָׁלַם:

He made the pillars thereof of silver, The top thereof of gold, The seat of it of purple, The inside thereof being inlaid with love, From the daughters of Jerusalem.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

84 חסדים המכוסים

שם מוסברים "חסדים המכוסים" — האהבה הנסתרת שהפסקה מכנה בחינת מים.

הערת קה"ת

ע"י שה"ש רד"ה לריח שמניך האי' בהמוקפים. [כ].

85 והיה כיום ההוא יתקע בשופר גדול

הפסוק הפותח את המאמר שהטקסט מצטט; הוא מסתיים גם בהשתחויה "בהר הקדש"

Isaiah 27:13 י"ג: ישעיהו

וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא יִתְקַע בְּשׁוֹפָר גָּדוֹל וּבָאוּ הָאֲבָדִים בְּאֶרֶץ אֲשׁוּר וְהַגְדָּחִים בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם וְהַשְׁתַּחֲוּוּ לַה' בְּהַר הַקֹּדֶשׁ בִּירוּשָׁלַם:

And it shall come to pass in that day, That a great horn shall be blown; And they shall come that were lost in the land of Assyria, And they that were dispersed in the land of Egypt;

101 הוי כל צמא לכו למים

הקטע מופיע למטה Isaiah 55:1 המילים כאן מצטטות את

ישעיהו נ"ה:א Isaiah 55:1

הוי כל־צמא לכו למים וְאֲשֶׁר אֵינְלוּ כֶסֶף לְכוּ שִׁבְרוּ וְאָכְלוּ וּלְכוּ שִׁבְרוּ בְלֹא־כֶסֶף וּבְלֹא מְחִיר יֵין וְחֶלֶב:

Ho, every one that thirsteth, come ye for water, And he that hath no money; Come ye, buy, and eat; Yea, come, buy wine and milk Without money and without price.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישעיה נה, א.

102 אתה הראת לדעת

הקטע מופיע למטה Deuteronomy 4:35 המילים כאן מצטטות את

דברים ד':ל"ה Deuteronomy 4:35

אתה הראת לדעת כי ה' הוא האֱלֹהִים אֵין עוֹד מִלְכּוֹ:

Unto thee it was shown, that thou mightiest know that the L-RD, He is G-d; there is none else beside Him.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים ד, לה.

103 תפלת שמו"ע בלחש

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה)

הערת קה"ת

שמו"ע או"ח סק"א ס"ב.

פסקה 12

104 וכמ"ש במ"א ע"פ ארץ אוכלת יושבי

המאמר שאליו מתכוון הטקסט במילים "במקום אחר", על הפסוק "ארץ אוכלת יושביה". ההערה מוסיפה שההפניה נמצאת גם בכתבי היד שאין בהם את הגהות הצמח צדק.

הערת קה"ת

(ציון זה נמצא גם בהכתבי-יד שאין בהם הגהות אדה"צ). וראה ד"ה לה"ע אוכלת יושבי" בס' מאמרי אדה"צ על פרשיות התורה ע' תריט.

105 ארץ אוכלת יושביה

דברי המרגלים "ארץ אוכלת יושביה", שחסידות מסבירה במקום אחר

במדבר י"ג:ל"ב Numbers 13:32

וַיִּצְיֹאוּ דָבַת הָאָרֶץ אֲשֶׁר תָּרוּ אֹתָהּ אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר הָאָרֶץ אֲשֶׁר עָבְרָנוּ בָּהּ לְתוֹר אֹתָהּ אֶרֶץ אֹכֶלֶת יוֹשְׁבֶיהָ הִוא וְכָל־הָעָם אֲשֶׁר־רָאִינוּ בְּתוֹכָהּ אַנְשֵׁי מְדוּת:

And they spread an evil report of the land which they had spied out unto the children of Israel, saying: "The land, through which we have passed to spy it out, is a land that eateth up the inhabitants thereof; and all the people that we saw in it are men of great stature.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

106 וזהו ביום השמיני עצרת תהיה לכם

הפסוק של שמיני עצרת, המתפרש כאן כהחזקה פנימית של בחינת המים

במדבר כ"ט:ל"ה Numbers 29:35

ביום השמיני עצרת תהיה לכם כְּלִי־מִלָּאכָה עֹבְדָה לֹא תַעֲשׂוּ:

On the eighth day ye shall have a solemn assembly: ye shall do no manner of servile work;

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

107 כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים

תיאורו של ישעיהו את ידיעת ה' הממלאת את הארץ כמים המכסים את הים; קטע הווהר שהטקסט מצטט קושר אותו לנושא זה

ישעיהו י"א:ט"ז Isaiah 11:9

לֹא־יַרְעוּ וְלֹא־יִשְׁחִיתוּ בְּכָל־הָרָרָה קִדְשִׁי כִּי־מִלְאָה הָאָרֶץ דְּעָה אֶת־Havayah כַּמִּים לַיָּם מְכַסִּים:

They shall not hurt nor destroy In all My holy mountain; For the earth shall be full of the knowledge of the L-RD, As the waters cover the sea.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

108 וידעת היום והשבות אל לבבך: ידיעה המובאת אל הלב, נושא המאמר שהטקסט מצטט

דברים ד':ל"ט Deuteronomy 4:39

וַיֵּדַעַת הַיּוֹם וְהַשְׁבוֹתָ אֶל־לִבְּךָ כִּי ה' הוּא הָאֱלֹהִים בְּשֵׁמַיִם מִמַּעַל וְעַל־הָאָרֶץ מִתַּחַת אֵין עוֹד:

know this day, and lay it to thy heart, that the L-RD, He is G-d in heaven above and upon the earth beneath; there is none else.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

109 בינה ליבא

בתפילת אליהו, פתח אליהו: "בינה ליבא ובה הלב מבין"

תקוני זוהר י"ז א:י"ז-Tikkunei Zohar 17a:17-19

מוחא חכמה איהו מחשבה מלגו. בינה לבא ובה הלב מבין. ועל אליו תרין כתיב *הנסתרות ליי אלקינו. כתר עליון איהו כתר מלכות. ועליה *אתמר מגיד מראשית אחרית. ואיהו קרקפתא דתפלי (נ"א קרקפתא דלא מנח תפלי). *מלגו איהו יוד קא ואו קא דאיהו ארח אצילות. איהו שקיו דאילנא בדרועוי וענפוי (נ"א ואנפוי). כמא דאשקי לאילנא ואתרבי בההוא שקיו.

Constantinople, 1740 (CC-BY-NC)

110 שהתגלות עתיק הוא בבינה

מקום שבו מוסברת התגלות עתיק בבינה

הערת קה"ת

ראה זח"ג קע"ח, ב. תר"א ר"פ לך לך.

111 אהבה בתענוגים

"אהבה בתענוגים": אהבתו של מי שקרוב, שהיא תענוג ולא צימאון

שיר השירים ז':ז Song of Songs 7:7

מִה־יָפִית וּמִה־נְעֻמָּת אֲהָבָה בְּתַעֲנוּגִים:

How fair and how pleasant art thou, O love, for delights!

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 13

112 ושאבתם מים בששון ממעיני הישועה

הפסוק הפותח את המאמר, המתפרש כעת כהמשכת מי הביטול משני

ובפי וילך (דרפ"ו ע"א)

הצמח צדק מצטט שם את רבנו בחיי, על "ויאמינו בה" בפרשת בשלח: מי שמזלזל במילת אמן יורד ממדרגתו, ועל כך נאמר בפסוק "אותי עזבו, מקור מים חיים". הדבר מסביר מדוע קטעי הוזהר על אמן מובאים כאן.

הערת קה"ת

באוה"ת נ"ך כרך א ע' שכה מציין לבחיי פ' בשלח ע"פ ויאמינו בהוי"ו דכל שאינו נוהר במלת אמן מורידין אותו. . ועו"א הכתוב אותי עזבו מקור מים חיים ע"ש. וראה באוה"ת שם ע' רו ואילך.

ובפי וילך (דרפ"ו ע"א)

הוזהר בפרשת וילך בעניין קידוש שם ה' באמצעות אמן.

ספר הוזהר, וילך ח' מ"ה ט' מ"ט Zohar, Vayeilech 8:45-9:49

ברע"מ פ' עקב (דרע"א ע"א)

הצמח צדק מצטט שם את הרעיא מהימנא: "אמן הוא סוד הקישור של כל ייחוד וקדושה", ובמקום אחר מביא בעניין זה את הוזהר.

הערת קה"ת

"אמן הוא רוא דקשרין דכל ייחוד וקדושה" — אוה"ת ש"ש ע' איתעט. וראה באוה"ת בראשית תקסו, א מה שמביא בשם הוזהר.

ברע"מ פ' עקב (דרע"א ע"א)

הרעיא מהימנא בפרשת עקב בעניין אמן.

ספר הוזהר, עקב א' א' כ"ב Zohar, Eikev 1:1-2

ונפשי כעפר לכל תהיה

מתפילת מר בר רבינא, הנאמרת בסוף תפילת העמידה ("אלוקי נצור"): "ונפשי כעפר לכל תהיה; פתח לבי בתורתך".

ברכות י"ז א' ד' Berakhot 17a:4

מִרְבִּיָּה דְרַבִּינָא כִּי הָוָה מְסִיִּים צְלוֹתֶיהָ אָמַר הָכִי: "אֱלֹקִי, נְצוֹר לְשׁוֹנִי מִרָע וּשְׁפָתוֹתַי מִדְּבַר מְרָמָה, וְלִמְקַלְלֵי נַפְשִׁי תְדוּם, וְנַפְשִׁי כְעֹפֶר לְכָל תְּהִיָּה. פֶּתַח לְבִי בְתוֹרַתְךָ, וּבְמִצְוֹתֶיךָ תִּרְדּוּף נַפְשִׁי. וְתַצִּילֵנִי מִפְּנֵעַ רָע. מִיִּצָּר הָרָע, וּמֵאֲשֶׁה רָעָה, וּמִכָּל רָעוֹת הַמִּתְרַגְּשׁוֹת לְבָא בְּעוֹלָם. וְכָל הַחוֹשְׁבִּים עָלַי רָעָה מִתְּהִיָּה הִפֵּר עֲצָתָם וְקִלְקַל מַחֲשַׁבוֹתָם. יְהִי לְרַצּוֹן אִמְרֵי פִי וְהִגִּיוֹן לְבִי לְפָנֶיךָ ה' צוּרִי וְגֹאֲלִי".

Mar b. Kabina used to add at the conclusion of his prayer : O my G-d ! (Guard my tongue from evil and my lips from speaking guile ; and to such as curse me let my soul be dumb, yea, let my soul be unto all as the dust. Open my heart to Thy Torah, and let my soul pursue Thy commandments. And do Thou deliver me from mishap, from the evil impulse, and from an evil woman and all evil which breaks forth to come upon the world. ...

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

כרביבים עלי עשב

משה מושווה את תורתו לרביבים על העשב; עניין זה נדון במאמר שהטקסט מציין.

דברים ל"ב:2 Deuteronomy 32:2

יֵעָרֵף כְּמָטָר לְקָחִי תֹזֶל כְּטֵל אֶמְרָתִי כְשֶׁעִירֵם עָלֵי־דָשָׁא וְכַרְבִּיבִים עָלַי־עֵשֶׂב:

My doctrine shall drop as the rain, My speech shall distil as the dew; As the small rain upon the tender grass, And as the showers upon the herb.

מעיינות נסתרים.

ישעיהו י"ב:3 Isaiah 12:3

וּשְׁאֲבֹתֶם־מִמֶּיִם בְּשִׂשׁוֹן מִמְּעֵינֵי הַיְשׁוּעָה:

Therefore with joy shall ye draw water Out of the wells of salvation.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

אותי עזבו מקור מים חיים

ה' מכנה את עצמו "מקור מים חיים"; המאמר מביא זאת כדי להראות שהמים צריכים לנבוע ממקור חי.

ירמיהו ב' י"ג Jeremiah 2:13

כִּי־שָׁתַתְּם רְעוֹת עָשָׂה עִמִּי אֲתִי עֲזָבוּ מִקּוֹר מַיִם חַיִּים לְחֹצֵב לָהֶם בְּאֵרוֹת בְּאֵרֹת נִשְׁבָּרִים אֲשֶׁר לֹא־יִכְלוּ הַמַּיִם:

For My people have committed two evils: They have forsaken Me, the fountain of living waters, and hewed them out cisterns, broken cisterns, That can hold no water.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ירמיי ב', יג.

דהיינו ע"ד משל כמקור הנובע

הצמח צדק מפנה שם לקטע הזה על המקור הנסתר של המעיין.

הערת קה"ת

באוה"ת פ' יתרו ע' תתצה מציין לכאן.

עמוק עמוק מי ימצאנו

"עמוק עמוק, מי ימצאנו?" נאמר כאן על מקורו הנסתר של המעיין.

קהלת ז' כ"ד Ecclesiastes 7:24

רְחוֹק מִה־שִׁהִיָּה וְעֵמֶק עֵמֶק מִי יִמְצָאנוּ:

That which is far off, and exceeding deep; who can find it out?

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

קהלת ז, כד.

ברע"מ ס"פ בא (דמ"ב ע"ב)

גם המאמר הבא מצטט את הרעיא מהימנא הזה. שם ניסוך המים הוא חכמה, ולכן אינו כתוב בתורה שבכתב אלא הוא הלכה למשה מסיני; ניסוך היין הוא בינה והוא כתוב. הדבר מעמיק את היהויה כאן בין מים לבין חכמה ותורה.

הערת קה"ת

דשם מבאר ענין מקור ומעיין וחפירה, ונוכר גם לקמן פ, ג. וראה ביאור במאמרי אדה"ז הקצרים ע' שיא.

ועיין עוד בזהר ויקרא ד"ב ע"א

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

בענין מקור מים חיים.

בזהר ס"פ ואתחנן (דרס"ו ע"א)

אותו וזהר מצוטט שם, בקטע העוסק בעשר הספירות המאירות תמיד בנפש, כדי ש"תמלא הארץ דעה" — אותו פסוק שהמאמר הזה מביא לעניין ההמשכה של שמיני עצרת.

הערת קה"ת

נוכר גם לעיל פ' צו יא, ג. פ' חקת עט, ג.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

125 ונפשי כעפר לכל תהי
 | דיון ב"ונפשי כעפר לכל תהי"
 הערת קה"ת
 תפלת אלקי נצור. ראה אוה"ת בלק ע' תתק"ט.

126 מה בין עפר לאבק
 | דיון בהבחנת הזוהר בין עפר לאבק
 הערת קה"ת
 ראה אוה"ת חקת ע' תשעא.

127 מה בין עפר לאבק
 | הזוהר בפרשת וישלח מבחין בין עפר פורה, שכל הפירות צומחים ממנו, לבין אבק שאינו מצמיח.
 ספר זוהר, וישלח ד':פ"ו-ו':צ"ד:4:86-6:94 Zohar, Vayishlach
 AND THERE WRESTLED (vaye'oveq) A MAN WITH HIM. R. Joshua the son of Levi said: 'From the word behe'ovqo (in his wrestling) we learn that they raised a dust with their feet which reached the Throne of Glory, as this word finds a parallel in the phrase "the dust ('abaq) of his feet" (Nahum 1, 3). The angel here mentioned was Samael, the chieftain of Esau, and it was right that his dust should rise to the Throne of Glory which is the seat of judgement.' R. Simeon said: 'This ...
 The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

128 סד"ה ויאבק איש עמו
 | המאמר שהטקסט מציין בעניין העפר שכל הפירות צומחים ממנו
 הערת קה"ת
 תו"א כו, ג.

129 ובד"ה ויגש אליו יהודה
 | המאמר שהטקסט מציין בעניין "במחשבה ארץ קדמה"
 הערת קה"ת
 תו"א מג, ג.

130 באר מים חיים
 | עבדי יצחק חפרו ומצאו "באר מים חיים": מים שמגיעים אליהם באמצעות חפירה.
 Genesis 26:19ט"ט
 בראשית כ"ו:י"ט
 וַיִּחְפְּרוּ עֲבָדֵי יִצְחָק בְּנֶחֱל וַיִּמְצְאוּשָׁם בְּאֵר מֵימֵי חַיִּים:
 And Isaac's servants digged in the valley, and found there a well of living water.
 Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

131 לפי הערת קה"ת, קטע זוהר זה עוסק במקור מים חיים.
 ספר זוהר, ויקרא כ"ה:קע"ט-קצ"א Zohar, Vayikra 25:179-191

פסקה 14

132 בביאור ע"פ מי מנה
 | שם המצוות ממשיכות את אור הכתר למלכות, לייחודא תתאה", ואילו התורה ממשיכה אותו לייחודא עילאה" באצילות; לכן התורה נקראת "עפר יעקב", אחדות מוחלטת שלמעלה ממספר
 הערת קה"ת
 לעיל בלק ע, א.

133 ולפני א' מה אתה סופר
 | המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה)
 הערת קה"ת
 ס"י פ"א, מ"ז.

134 ולפני אחד מה אתה סופר
 | "ולפני אחד, מה אתה סופר?": המדרגה שלמעלה מכל מספר
 ספר יצירה א':ז:1 Sefer Yetzirah
 עשר ספירות בלי מה נעוץ סופן בתחלתן ותחלתן בסופן כשלחבת קשורה בגחלת שאדון יחיד ואין לו שני ולפני אחד מה אתה סופר:
 The decade of existence out of nothing has its end linked to its beginning and its beginning linked to its end, just as the flame is wedded to the live coal; because the L-rd is one and there is not a second one, and before one what wilt thou count?
 Sefer Yetzirah, Warsaw 1884 (Public Domain) • Sefer Yezirah, trans. by Isidor Kalisch. New York, 1877 (Public Domain)

135 במ"א בענין לך לך
 | המאמר שאליו מתכוון הטקסט כשהוא אומר "במקום אחר" בעניין "לך לך מארצך".
 הערת קה"ת
 תו"א יא, א.

136 לך לך מארצך
 | קריאת ה' לאברם, המתפרשת בתורה אור כהמשכת חכמה ממקורה
 בראשית י"ב:א:1 Genesis 12:1
 וַיֹּאמֶר ה' אֶל־אַבְרָם לְךָ־לֶךְ מֵאֶרֶץ וּמִמִּלְכָּתְךָ וּמִפֶּת אֲבִיךָ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲרָאָךְ:
 Now the L-RD said unto Abram: 'Get thee out of thy country, and from thy kindred, and from thy father's house, unto the land that I will show thee.
 Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

137 בלקו"ת שם
 | ההערה מבהירה ש"לקוטי תורה" כאן הוא חיבורו של האריז"ל בשם זה, ולא ספרו של אדמו"ר הזקן.
 הערת קה"ת
 — להאריז"ל.

138 ובפרדס בעה"כ בערך ארץ
 | שער ערכי הכינויים של קורדובירו, שבו "ארץ העליונה" היא בינה, וכן בערך "עפר"
 פרדס רמונים כ"ג:23 Pardes Rimmonim

139 ובפרדס בעה"כ בערך ארץ עליונה
 | ההערה מציינת שהנוסח מהפרדס נמצא שם
 הערת קה"ת
 הלשון באוה"ת בראשית כרך ד תשכו, א.

140 הכל הי' מן העפר
 | "הכול היה מן העפר"; מדרש קהלת מוסיף שאפילו השמש באה מן העפר
 קהלת ג':כ"ו Ecclesiastes 3:20
 הַכֹּל הוּלָךְ אֶל־מָקוֹם אֶחָד הִנֵּה הָיָה מִן־הָעֹפֶר וְהַכֹּל שָׁב אֶל־הָעֹפֶר:

ע"ח שמ"ב פ"א.

All go unto one place; all are of the dust, and all return to dust.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)
הערת קה"ת

קהלת ג, כ.

141 כנוצר ברבות בקהלת

בבלק שואל הצמח צדק כיצד גלגל חמה, מדרגה של אור נברא, יכול לבוא מן העפר.

הערת קה"ת

ראה גם אוה"ת שבועות ע' קיב. וראה באוה"ת פ' בלק ע' תתקכא שכי "ואיך גלגל חמה בחי אור נברא מן העפר", עיי"ש. וראה אוה"ת שבועות ע' קיב.

142 הפסוק הפותח את המאמר שהטקסט מציין

בראשית ל"א:1

וַיֵּשֶׁב יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מְגוּרֵי אָבִיו בְּאֶרֶץ כְּנָעַן:

And Jacob dwelt in the land of his father's sojournings, in the land of Canaan.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

143 בביאור ע"פ הבאים ישרש

הביאור שהטקסט מציין על "ארץ חפץ"

הערת קה"ת

תו"א פ' שמות.

144 הבאים ישרש

"הבאים ישרש": הפסוק שבביאור שהטקסט מציין

ישעיהו כ"ז:6

הַבָּאִים יִשְׁרֹשׁ יַעֲקֹב יִצְיִן וּפְרַח יִשְׂרָאֵל וּמָלְאוּ פְּנֵי־תֵבֶל תְּנוּכָה:

In days to come shall Jacob take root, Israel shall blossom and bud; And the face of the world shall be filled with fruitage.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

145 ארץ חפץ

"תהיו לי ארץ חפץ".

מלאכי ג':12

וְאִשְׁרוּ אֶתְכֶם כָּל־הַגּוֹיִם כִּי־תִהְיוּ אֹתָם אֶרֶץ חֶפֶץ אֲמַר ה' צְבָאוֹת:

And all nations shall call you happy; For ye shall be a delightful land, Saith the L-RD of hosts.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

146 ישת חשך סתרו

"ישת חושך סתרו": המדרגות הנעלות ביותר נסתרות כמה שנראה נמוך ביותר.

תהילים י"ח:12

יִשְׁתַּחֲשֹׁךְ סִתְרוֹ סְבִיבוֹתָיו סָכְתוּ הַשְׁכֹּת־מִים עָבִי שְׁחָקִים:

He made darkness His hiding-place, His pavilion round about Him; darkness of waters, thick clouds of the skies.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים יח, יב.

147 הכתר . מבחי תחתונה שבמאציל

Etz Chaim. הערת קה"ת מפנה למקום שבו זה מתבאר עוד

הערת קה"ת

148 הכתר מקור הח"ע נמשך מבחי תחתונה שבמאציל

האריז"ל מלמד שכתר של עולם האצילות נמשך מהמדרגה התחתונה של המאציל, מלכות דאין סוף

עץ חיים מ"ב:ג:42 Sefer Etz Chaim

... והנה כאן באחוריים דגופות דנוקבא נדבקים כל הקלי' דאצילות דיי"ס שבהם ואלו הם ע"ד הנ"ל בקדושה והוא כי שורש הכתר דקליפה שהוא בחי' השרשים דבוקה באחוריים דעור דנוקבא דקדושה ועל השורש מלביש נשמת הכתר דקליפה ועל הנשמה מלביש הגוף דכתר דקליפה ואח"כ שורש דאבא דקליפה מלביש על גוף הכתר ונשמת אבא מלביש לשורש והגוף דאבא מלביש על הנשמה וכעדי"ז ג' בחי' אמא כו' עד שנמצא כי גוף דנוקבא דקליפה היא חיצוניות לכל ואח"כ עליה סובבים הלבושים והם היפך הפנימית כל הלבושים והיכולות יותר גרועים שהם לבושי נוקבא דקליפה סובבים ...

Sefer Etz Chaim (Public Domain)

149 מי מנה עפר יעקב

דברי בלעם "מי מנה עפר יעקב?" מתפרשים כעוסקים בלימוד התורה, שהוא למעלה ממספר

במדבר כ"ג:10 Numbers 23:10

מִי מִנָּה עֲפָר יַעֲקֹב וּמִסְפָּר אֶת־רֵבַע יִשְׂרָאֵל תָּמַת נַפְשֵׁי מוֹת יִשְׁרָאִים וְתִהְיֶה אֶחָדִיתִי כְּמָהוּ:

Who hath counted the dust of Jacob, Or numbered the stock of Israel? Let me die the death of the righteous, And let mine end be like his!

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

במדבר כג, י.

150 חכמה בראש וחכמה בסוף

לימוד זוהר על שתי בחינות החכמה, בראש ובסוף

זח"א כו, ב26 Zohar I, 26b

הערת קה"ת

זח"א כו, ב. ע"ל עקב (טו, ב). ושי"נ. [כ].

151 וכ"כ במא"א ערך עפר

המילון הקבלי שהטקסט מצטט; ההערה מציינת את הסעיף

הערת קה"ת

סעיף כד. ראה גם לעיל פ' בלק ע, ב.

15 פסקה

152 ונפשי כעפר לכל תהיה פתח לבי בתורתך

התפילה שבסוף תפילת העמידה, המחברת ענווה ופתיחת הלב לתורה

ברכות י"ז א:ד'4:17 Berakhot 17a:4

מִר בְּרִיָּה דְרַבִּינָא פִּי הוּהּ מְסִיִּים צְלוֹתִיהָ אָמַר הָכִי: "אֵלֶּיךָ, נְצוּר לְשׁוֹנֵי מָרַע וּשְׁפָתוֹתַי מְדַבֵּר מְרָמָה, וְלִמְקַלְלֵי נַפְשִׁי תְדוּם, וְנַפְשִׁי כְּעָפָר לְכָל תַּהֲיָה. פֶּתַח לִבִּי בְּתוֹרָתְךָ, וּבְמִצְוֹתֶיךָ תִּדְוֹף נַפְשִׁי. וְתַצִּילֵנִי מִפְּנֵעַ רָע, מִיֵּצֵר הָרָע, וּמֵאֲשֶׁה רָעָה, וּמִכָּל רָעוֹת הַמִּתְרַגְּשׁוֹת לְבָא בְּעוֹלָם. וְכָל הַחוֹשְׁבִים עָלַי רָעָה מִהֲרֵה הִפֵּר עֲצָתָם וְקִלְקַל מַחֲשַׁבוֹתָם. יְהִי לְרָצוֹן אֲמִרִי פִּי וְהִגִּיוֹן לִפִּי לִפְנֵיךָ הִי צוּרִי וְגוֹאֲלִי."

Mar b. Kabina used to add at the conclusion of his prayer : O my G-d ! (Guard my tongue from evil and my lips from speaking guile ; and to such as curse me let my soul be dumb, yea, let my soul be unto all as the dust. Open my heart to Thy Torah, and let my soul pursue Thy commandments. And do Thou deliver me from mishap, from the evil impulse, and from an evil woman and all evil which breaks forth to come upon the world. ...

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

153 נעוץ סופן בתחלתן

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ס"י פ"א, מ"ז.

154 נעוץ סופן בתחלתן

"נעוץ סופן בתחלתן": הנמוך ביותר והנעלה ביותר קשורים זה בזה.

ספר יצירה א':7:1 Sefer Yetzirah

עשר ספירות בלי מה נעוץ סופן בתחלתן ותחלתן בסופן כשלהבת קשורה בגחלת שאדון יחיד ואין לו שני ולפני אחד מה אתה סופר:

The decade of existence out of nothing has its end linked to its beginning and its beginning linked to its end, just as the flame is wedded to the live coal; because the L-rd is one and there is not a second one, and before one what wilt thou count?

Sefer Yetzirah, Warsaw 1884 (Public Domain) • Sefer Yezirah, trans. by Isidor Kalisch. New York, 1877 (Public Domain)

155 | הזוהר בסוף פרשת בלק: "מעייני הישועה" הם אבא ואמא

ספר זוהר, בלק מ"ז:תק"ז Zohar, Balak 47:507

Likkutei Torah

הפרשה החסידית

על המהדורה

Hebrew text of Torah Ohr and Likkutei Torah and their marei mekomos ("Sources and References", including the Rebbe's notes): © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted.

ליקוּטֵי תוֹרָה likuteitorah.com. תרגום: CC BY 4.0. ביאורים והערות המקורות: CC BY-NC 4.0.

דרך Sefaria: Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA); The Holy Scriptures: A New Translation (JPS 1917) (Public Domain); Torat Emet 357 (Public Domain); Eighteen Treatises from the Mishna (Public Domain); William Davidson Edition - Vocalized Aramaic (CC-BY-NC); Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain); The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain); Maginei Eretz: Shulchan Aruch Orach Chaim, Lemberg, 1893 (Public Domain); Constantinople, 1740 (CC-BY-NC); Sefer Yetzirah, Warsaw 1884 (Public Domain); Sefer Yezirah, trans. by Isidor Kalisch. New York, 1877 (Public Domain); Sefer Etz Chaim (Public Domain).

כשלשון המאמר לצדו, (openai/gpt-6-luna-pro:batch), בעזרת בינה מלאכותית likuteitorah.com התרגום לעברית נעשה מהמהדורה האנגלית של לבדיקה. עדיין לא עבר עריכה אנושית. כל דבר חשוב יש לבדוק מול לשון המאמר.

· 5725 (Sichah of Shabbos Parshas Vayakhel) הרבי ביקש ללמוד את מאמרי פרשת השבוע, «הפרשה החסידית», באותו שבוע, מחולקים לשבעת ימיו · Toras Menachem vol. 42, pp. 306-309). למה ללמוד, וברכות הרבי. likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha/

© likuteitorah.com. או לספריית ליובאוויטש Sefaria מיזם חינוכי ולא מסחרי. אין כאן מכירה. אין שיוך לקה"ת, ל-

מתוך likuteitorah.com/he/likkutei-torah/sukkos/1/

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק